

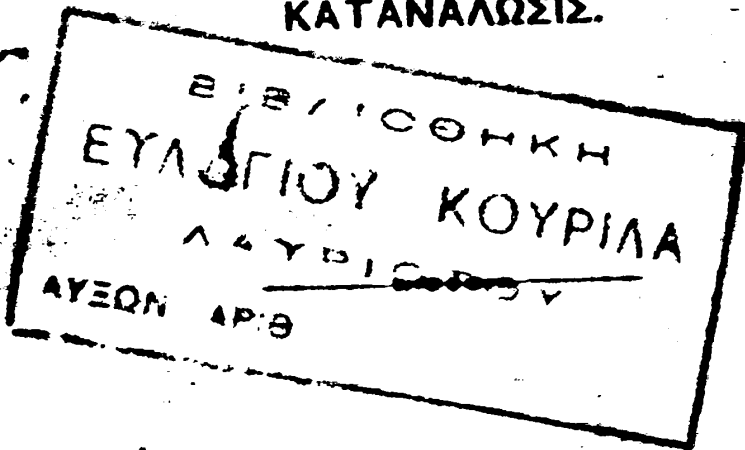
ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΔΟΒΕΡΔΟΥ

Υπαλήθιον τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος
Καθηγητὸς ἐν τῇ Ἀθηναϊκῇ Ἐμπορικῇ Σχολῇ.

Ο ΠΛΟΥΤΟ

ΠΑΡΑΓΩΓΗ. — ΔΙΑΝΟΜΗ. — ΚΥΚΛΟΦΟΡΑ

ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΙΣ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤ

ΙΩΑΝΝΟΥ Δ. ΚΟΔΔΑΡΟΥ

1908

Διάγινε εργάσιμον η Η Παπαρην
ωσσηον δειγμα εωμνησεω
ο Γραμμα

Ο ΠΛΟΥΤΟΣ

ΠΑΡΑΓΩΓΗ. — ΔΙΑΝΟΜΗ. — ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ. — ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΙΣ.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ
ΛΑΥΡΩΤΟΥ
ΑΥΞΩΝ ΑΡΙΘ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Μητροπολιτη
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ

Αριθ. εἰδ. 131563

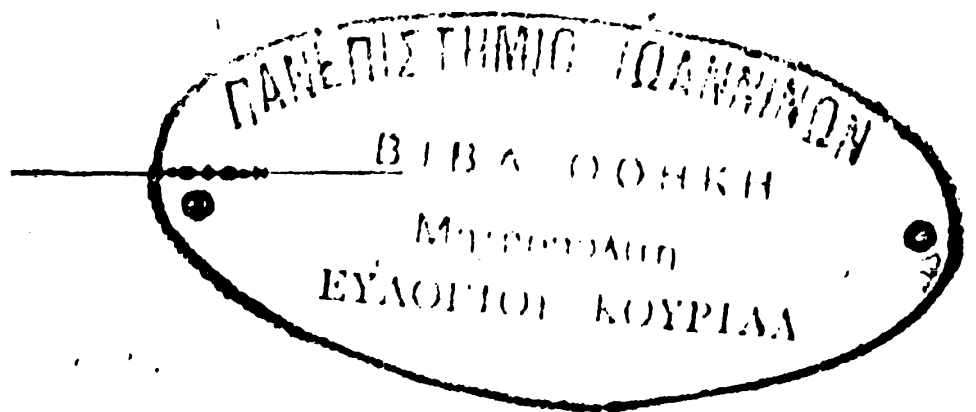
ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΛΟΒΕΡΔΟΥ

*Ὑπαλλήλου τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος,
Καθηγητοῦ ἐν τῇ Ἀθηναϊκῇ Ἐμπορικῇ Σχολῇ.*

Ο ΠΛΟΥΤΟΣ

ΠΑΡΑΓΩΓΗ. — ΔΙΑΝΟΜΗ. — ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ.

ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΙΣ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ,"
ΙΩΑΝΝΟΥ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ

1903

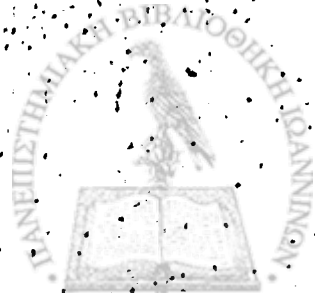

ΑΘΗΝΑΙ, ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ "ΕΣΤΙΑ", ΜΑΪΣΝΕΡ & ΚΑΡΓΑΔΟΥΡΗ — 3637

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ
ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ
ΑΥΞΩΝ ΑΡΙΘ. ....

Τὸ βιβλίον τοῦτο συνοπτικὸν καὶ ἀπλοῦν ἐγράφη διὰ τοὺς πολλούς. Ἡ γνῶσις τῶν ἀρχῶν ἐπὶ τῶν ὁποίων παράγεται, διανέμεται, κυκλοφορεῖ καὶ καταναλίσκεται ὁ πλοῦτος, ἡ γνῶσις δηλαδὴ τῶν ἀρχῶν ἰδιαιτέρας ἐπιστήμης, τῆς ὁποίας ἡ σπουδαιότης ἐξαιρεται μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, εἶνε ἀπαραίτητος διὰ πάντα ἐπιθυμοῦντα νὰ σχηματίσῃ ἰδέαν τοῦ οικονομικοῦ ὄργανισμοῦ τῆς Κοινωνίας καὶ νὰ γνωρίσῃ τὰς ὑγιεῖς ἀρχὰς τῆς ὕλικῆς καὶ ἠθικῆς προόδου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Economie Politique. Par E. Bouguéil. Paris. Librairie Fernand Nathan 1896.

Traité d'Economie Politique, Sociale ou industrielle, par M. Joseph Garnier. Paris. Guillaumin et Cie.

Les opérations de Banque. Traité théorique et pratique par André Liesse, Paris. Guillaumin et Cie 1899.

Opération et travaux de Banque. Par J. Ruotte. Luon. A. Storck et Cie imprimeurs.—Éditeurs 1902.

Ο ΠΛΟΥΤΟΣ

ΠΑΡΑΓΩΓΗ. — ΔΙΑΝΟΜΗ. — ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ. — ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΙΣ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ὁ τρόπος κατὰ τὸν ὁποῖον παράγεται, διανέμεται, κυκλοφορεῖ καὶ καταναλίσκεται ὁ πλοῦτος, ἀποτελεῖ ἰδίαν ἐπιστήμην, τὴν ὁποίαν ἄλλοι Πολιτικὴν Οἰκονομίαν καὶ ἄλλοι Πλουτολογίαν ὀνομάζουσι.

Αἱ γενικαὶ ἀρχαὶ τῆς ἐπιστήμης αὐτῆς συνοψιζόμεναι εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο, δίδουν ἰδέαν τῆς σπουδαιότητος τῆς ἐπιστήμης ταύτης.

Διαίρεσις. — Ἡ πολιτικὴ οἰκονομία παρουσιάζει τέσσαρας χωριστάς φάσεις: Ἐὐν παραγωγὴν, τὴν διανομήν, τὴν κυκλοφορίαν καὶ τὴν κατανάλωσιν. Αἱ φάσεις αὗται εἶνε εὐκολονόητοι. Ὁ ἐργάτης τοῦ ἐργαστηρίου παράγει ἐργαλεῖα καὶ μηχανήματα, ὁ γεωργὸς σίτον, ὁ συγγραφεὺς βιβλία χρήσιμα εἰς τοὺς συμπολίτας του. Ἴδου ἡ φάσις τῆς παραγωγῆς.

Πρέπει ὁμοίως ὁ ἐργάτης νὰ πάρῃ ἡμερομίσθιον, ὁ γεωργὸς νὰ πωλήσῃ ἢ νὰ καταναλώσῃ τὴν συγκομιδὴν του καὶ ὁ συγγραφεὺς νὰ ἀμειφθῇ διὰ τὸ ἔργον του,

διὰ τῆς πωλήσεως τοῦ βιβλίου του, διότι πᾶσα ἐργασία ἐξίζει ἀμοιβήν. Καὶ ἰδοὺ ἡ φάσις τῆς διανομῆς τοῦ πλούτου.

Ἵστερον τὰ ἐργαλεῖα, ἡ συγκομιδὴ, τὸ βιβλίον, θὰ πωληθῶσι καὶ θὰ ἀνταλλαγῶσιν ἀντὶ χρήματος ἢ ἄλλων χρησίμων ἀντικειμένων. Θὰ περάσωσιν ἀπὸ χεῖρα εἰς χεῖρα. Καὶ ἔχομεν τὴν φάσιν τῆς κυκλοφορίας.

Τέλος θὰ φθάσουν εἰς τὸν τελευταῖον προορισμὸν των. Ὁ σίτος θὰ μεταβληθῆ εἰς ἄλευρα καὶ τὰ ἄλευρα εἰς ἄρτον, ὅστις θὰ δοθῆ εἰς τὴν δημοσίαν κατανάλωσιν, τὰ ἐργαλεῖα θὰ φθάσουν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἰδιοκτητῶν οἱ ὅποιοι θὰ τὰ μεταχειρισθοῦν καὶ θὰ τὰ φθείρουν. Τὸ βιβλίον θὰ ἀγορασθῆ, θὰ ἀναγνωσθῆ καὶ θὰ τοποθετηθῆ εἰς τὴν βιβλιοθήκην. Αὕτη εἶνε ἡ τελευταία φάσις ἡ τῆς κατανάλωσεως τοῦ πλούτου.

Τὰ στοιχεῖα τῆς παραγωγῆς. — Τὰ κύρια στοιχεῖα τῆς παραγωγῆς εἶνε ἡ φύσις, ἡ ἐργασία καὶ τὸ κεφάλαιον.

Ἡ φύσις εἶνε ὁ κύριος παράγων. Ὁ ἥλιος θερμαίνει τὸ ἔδαφος καὶ φέρει εἰς ὠρίμανσιν τοὺς καρπούς. Αἱ βροχαὶ γονιμοποιοῦν τὰ ἐδάφη. Αἱ θάλασσαι ἐπιτρέπουν τὴν μεταφορὰν τῶν προϊόντων. Ἀφ' ἐτέρου ἡ γῆ παρέχει τὴν πρώτην ὕλην ὅλων τῶν προϊόντων τῆς ἀνθρωπίνης βιομηχανίας. Ἀλλ' οἱ φυσικοὶ αὐτοὶ συντελεσταὶ διὰ νὰ ἀποβοῦν παραγωγικοὶ ἔχουν ἀνάγκην τῆς ἐργασίας.

Ἡ ἐργασία. — Ἡ ἐργασία εἶνε ἡ ἐκούσια προσπάθεια ἡ κινουῦσα τοὺς μυῶνας ἡμῶν, ἡ ὠθοῦσα τὴν

διάνοιαν πρὸς παραγωγὴν ἐνὸς οἰουδήποτε χρησίμου πράγματος.

Ἡ ἐργασία εἶνε τὸ ἐνεργητικὸν στοιχεῖον, ἡ φύσις τὸ παθητικόν.

Ὁ μὴ ἐργαζόμενος ἄνθρωπος βλάπτει τὴν κοινωνικὴν οἰκονομίαν, διότι καταναλίσκει χωρὶς νὰ παράγη.

Τὸ κεφάλαιον. — Ὁ τρίτος παράγων εἶνε τὸ κεφάλαιον, τὸ ὁποῖον σπουδαίως ἐνεργεῖ εἰς τὸ ἔργον τῆς παραγωγῆς. Κεφάλαιον δὲν εἶνε μόνον τὸ νόμισμα ἀλλὰ πᾶν ὅ,τι ἔμπορεῖ νὰ παραγάγῃ κατι χρήσιμον. Χρηματικὸν ποσὸν τὸ ὁποῖον φέρει τόκον, οἰκία ἢ ὅποια δίδει ἐνοίκιον, ἀγρὸς παρέχων συγκομιδὴν, ἄροτρον καλιεργοῦν τὴν γῆν, εἶνε κεφάλαια.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Η ΠΑΡΑΓΩΓΗ

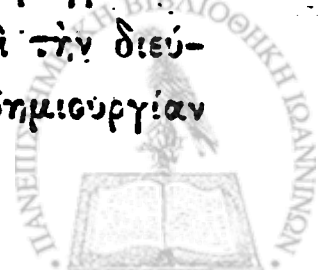
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α

Περὶ ἐργασίας.

Διαίρεσις. — Πᾶσα ἐργασία ἀπαιτεῖ συνεργασίαν τοῦ σώματος καὶ τῆς διανοίας. Ἡ ἐλαχίστη δύναμις τῶν μυῶνων μας δὲν ἔδυνατο νὰ συντελεσθῇ, ἐὰν ἡ διάνοια δὲν τὴν διηύθυνε.

Πράγματι ἐν εἶδος ἐργασίας ὑπάρχει. Ἀλλ' ἡ πολιτικὴ οἰκονομία ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἐργασίαν τῆς ὁποίας κύριον στοιχεῖον εἶνε ἡ διάνοια; ὅπως καὶ μὲ τὴν ἐργασίαν εἰς τὴν ὁποίαν ἡ ἐνέργεια τῶν μυῶνων εἶνε ἡ κυριαρχοῦσα. Ἐκ τούτου ἡ διαίρεσις εἰς πνευματικὴν ἐργασίαν καὶ εἰς ἐργασίαν ὑλικήν.

Πνευματικὴ ἐργασία. — Ἡ πνευματικὴ ἐργασία εἶνε ἐκείνη, τῆς ὁποίας κύριον στοιχεῖον εἶνε ἡ διάνοια. Ἡ ἐνέργεια τῆς ἐργασίας ταύτης εἰς τὴν παραγωγὴν εἶνε μεγίστη, διότι ἐπιτρέπει τὴν ἀνακάλυψιν νέων μέσων καὶ μεθόδων διὰ τὴν κατασκευὴν πραγμάτων χρησίμων διὰ τὴν ζωὴν, τὸν ὀργανισμόν καὶ τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐργασίας τῶν μυῶνων καὶ τὴν δημιουργίαν

εις τὰ γράμματα, τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς τέχνας ἀριστουργημάτων, τὰ ὅποια ἀποτελοῦν τὴν δόξαν ἑνὸς λαοῦ. Ὅλαι αἱ θαυμάσιαι ἀνακαλύψεις πρὸ τῶν ὁποίων ἐκπλησσομεθα εἶνε τὸ προῖον πνευματικῆς ἐργασίας. Ἡ διάνοια μᾶς ἔδωσε τὴν ἀτμομηχανήν, τὸν τηλέγραφον, τὸ τηλέφωνον κ.τ.λ.

Ὑλικὴ ἐργασία.— Ὡς εἶπομεν ὑλικὴ ἐργασία εἶνε ἐκείνη κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἐνέργεια τῶν μυῶνων εἶνε ἡ δεσπόζουσα. Ἡ σπουδαιότης αὐτῆς εἶνε μεγίστη, διότι πάντα τὰ βιομηχανικὰ προϊόντα ἀπαιτοῦσι ταύτην. Ἀλλὰ διὰ νὰ εἶνε πραγματικῶς ἐπωφελῆς πρέπει νὰ εἶνε ἐλευθέρη, ἠθικὴ, εὐφυῆς καὶ καταμερισμένη.

Ἐλευθέρη ἐργασία σημαίνει τὸ ἀπόλυτον δικαίωμα τοῦ ἐργάτου νὰ παράσῃ κατὰ βούλησιν τὴν ἐργασίαν του, νὰ συζητήσῃ τοὺς ὅρους καὶ νὰ ἐκτελέσῃ τὰς ὑποχρεώσεις του ἄνευ καταναγκασμοῦ.

Ἡ ἠθικὴ ἐργασία εἶνε ἀπαραίτητον συμπλήρωμα τῆς ἐλευθέρης ἐργασίας. Ὁ μέθυσος, ὁ ὀκνηρὸς, ὁ διεφθαρμένος δὲν δύναται νὰ παραγάγῃ εἰμὴ ἐργασίαν ἀσθενῆ καὶ ἀνεπαρκῆ. Ἀφ' ἑτέρου ἡ ἐργασία εἰς ἀκάθαρτα καὶ ἀνθυγιεινὰ μέρη δὲν δύναται νὰ φέρῃ ἀγαθὰ ἀποτελέσματα.

Εὐφυῆς ἐργασία ἀπαιτεῖται ἀπὸ τὸν ἐργάτην, ὅστις ἄνευ προσοχῆς θὰ συμπληρώσῃ μηχανικῶς τὸ ἔργον του.

Ἡ καταμερισμένη ἐργασία, ὁ ἄλλως καλούμενος καταμερισμὸς τῶν ἔργων, συντελεῖ εἰς τὸν πολλαπλασιασμὸν τῆς παραγωγῆς. Εἰς τὴν κατασκευὴν παραδείγματος χάριν καρφοβελονῶν ἐργάζονται εἰς τι ἔργο-

στάσιον 20 ἐργάται, καθείς εἰς ἰδίαν ἐργασίαν καὶ τὴν ἰδίαν πάντοτε, ἀπλῆν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀποκτᾷ ἱκανότητα ταχέως. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου αὐξάνει ἡ παραγωγικὴ δύναμις τῶν ἐργατῶν, ἡ ἐργασία γίνεται ταχύτερον καὶ τελειότερον. Τὸ καλὸν εἶνε ὅτι περιορίζεται ἡ διάνοια τῶν ἐργατῶν ἀσχολουμένων εἰς ἀπλοῦν καὶ τὸ αὐτὸ πάντοτε ἔργον. π. γ. εἰς τὴν τοποθέτησιν τῆς κεφαλῆς τῶν καρροδελονῶν. Ἄλλ' εἶνε μεγάλα τὰ πλεονεκτήματα τοῦ καταμερισμοῦ ἀπέναντι τῶν ἐλαττωμάτων τούτων.

Μηχαναί. — Αἱ μηχαναί, ἀπλᾶ ἢ σύνθετοι, ἐπενοήθησαν ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου ὅπως συντελώσιν εἰς τὴν ταχύτεραν καὶ τελειότεραν μετατροπὴν τῆς ὕλης. Ἡ παραγωγικὴ δύναμις τῶν μηχανῶν εἶνε ἀνυπολόγιστος. Αἱ μηχαναὶ ἐπεκτείνουν τὰς παραγωγικὰς δυνάμεις τῶν ἐργατῶν δι' εὐρύτους ἐφαρμογὰς τῶν φυσικῶν δυνάμεων: ὕδατος, ἀτμοῦ, ἤλεκτρισμοῦ. Διὰ τὴν κατανόησιν τῆς παραγωγικῆς τούτων δυνάμεως ἀναφέρομεν ὅτι εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος ἕνας καλὸς μῦλος μὲ ἓνα ἐργάτην ἠδύνατο νὰ παραγάγῃ, εἰς μίαν ἡμέραν ἄλευρα δι' εἴκοσιν ἄτομα. Σήμερον ὑπάρχον μῦλοι εἰς τοὺς ὁποίους ἡ παραγωγὴ ἄλεου, ἡ ἀναλογουσα πρὸς ἕκαστον ἐργάτην καθ' ἡμέραν, ἐπάρκει διὰ 3,600 ἄτομα. Τί δὲ νὰ εἰπῇ τις περὶ τῶν εὐκολιῶν τῆς συγκοινωνίας διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν μηχανῶν;

Αἱ μηχαναὶ ἐξοικονομοῦν ἐργασίαν ἐργατῶν καὶ πρῶτας ὕλας.

Ἄλλ' ἢ δύναμις αὐτῆ, ἢ ἐνισχύουσα τὴν παραγωγὴν εἶνε εὐνοϊκῆ, εἰς τοὺς ἐργάτας; Οὐδεὶς ἀμφιβάλλει περὶ τούτου. Ἴσως ἀκόμη ὑπάρχει παροδική τις κρίσις προελθοῦσα ἐκ τῆς μεγάλης διαδόσεως τῶν μηχανῶν, ἀλλ' ἢ κρίσις θὰ εἶνε παροδική, διότι τὰ προϊόντα παρασκευαζόμενα εὐθηνότερα θὰ φέρουν κατανάλωσιν μεγαλύτεραν, κέρδη σημαντικώτερα καὶ ἡμερομίσθια ἀκριβώτερα. Οὕτω ἡ τυπογραφία ἢ ὁποία ἄλλοτε κατέστρεψε τοὺς ἀντιγραφεῖς, σήμερον τρέφει ἑκατομύρια ἐργατῶν.

Αἱ μηχαναὶ λοιπὸν εἶνε χρήσιμοι διότι ἐξοικονομοῦν ἐργασίαν, παράγουν περισσότερον καὶ αὐξάνουν τὸν πλοῦτον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

Περὶ κεφαλαίου.

Τὸ κεφάλαιον εἶνε ὑλικὸν ἢ αὔλον, παραγωγικὸν ἢ ἄγονον.

Ὑλικὸν κεφάλαιον εἶνε τὸ πράγματι ὑπάρχον, τὸ δυνάμενον ἀμέσως νὰ χρησιμοποιηθῆ. ὅπως τὸ χρῆμα, ἢ γῆ. Τὸ αὔλον δὲ κεφάλαιον συνίσταται εἰς πράγματα κατὰ προσέγγισιν ὑπολογιζόμενα ὡς π. γ. ἡ πίστις ἐνὸς ἀτόμου.

Παραγωγικὸν εἶνε τὸ κεφάλαιον τὸ καταναλισκόμενον διὰ νὰ παραχθοῦν ἄλλα ἀνώτερα ἀγαθά. Ὁ σπόρος, ὁ ριπτόμενος εἰς τὸν ἀγρόν, εἶνε κεφάλαιον

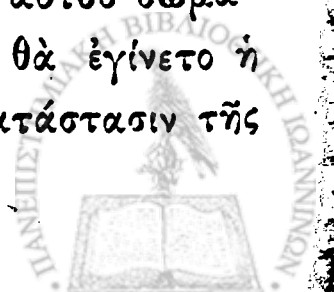
καταναλισκόμενον, τὸ ὁποῖον εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔτους θὰ φέρῃ ἀνώτερα ἀγαθὰ, δεκαπλάσιον δηλαδή κεφάλαιον τοῦ καταναλωθέντος. Τὸ ἄγονον κεφάλαιον δὲν ἀξίζει κἂν τοῦ ὀνόματος τοῦ κεφαλαίου. Μηχανὴ ἀπρακτοῦσα, θησαυρὸς κρυμμένος εἰς τὴν γῆν ὑπὸ φιλαργύρου εἶνε ἀνωφελεῖ κεφάλαια διότι εἶνε ἄγονα.

Διαιρέσεις τοῦ κεφαλαίου. — Τὸ κεφάλαιον διαιρεῖται εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας, εἰς κεφάλαιον πάγιον καὶ εἰς κεφάλαιον κυκλοφοροῦν.

Τὸ πάγιον κεφάλαιον συνίσταται ἀπὸ τὰς μηχανάς, τὰ κτίρια, οἰκίας, ἀγρούς, καλλιεργείας, ὁδούς, σιδηροδρόμους κ.τ.λ., ἐν γένει ἀπὸ πᾶν ὃ,τι εἶνε ἀκίνητον. Αἱ μηχαναὶ εἶνε πάγιον κεφάλαιον. Διὰ τὴν ἰδέαν τῆς σημασίας αὐτῶν ἀναφέρομεν ὅτι κατὰ τὸ 1890 αἱ ἀτμομηχαναὶ παρουσίαζον δύναμιν 5,630,000 ἵππων. Ἐπειδὴ εἰς ἵππος ἀντιστοιχεῖ μὲ μωϊκὴν δύναμιν 22 ἀνθρώπων, ἄρα αἱ ἀτμομηχαναὶ ἔκαμον ἐργασίαν 123 ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων.

Κυκλοφοροῦν κεφάλαιον συνίσταται ἀπὸ τὸ νόμισμα, τὰς ἀξίας, τοὺς τίτλους, τὰς πιστώσεις, ἀπὸ τὰς προμηθειᾶς τῶν καταστημάτων, τὰς ἀποθηκευμένας πρώτας ὕλας διαφόρων βιομηχανῶν.

Ἐνωσις ἐργασίας καὶ κεφαλαίου. — Τὸ κεφάλαιον καὶ ἡ ἐργασία εἶνε στοιχεῖα ἀπαραίτητα τὸ ἓν διὰ τὸ ἄλλο, ὅπως τὰ μέλη ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ σώματος. Ἐὰν δὲν ὑπῆρχε κεφάλαιον πῶς θὰ ἐγίνετο ἡ ἐργασία, ἡ ὁποία εἰς τὴν σημερινὴν κατάστασιν τῆς

κοινωνίας προαπαιτεί κεφάλαιον ; Και τί θα ἐγίνοντο
τὰ κεφάλαια τῆς γῆς χωρὶς τὴν ἐργασίαν ;

Οἰκονομικὴ ἀρχή, πιστοποιηθεῖσα διὰ τῆς πείρας,
εἶνε ὅτι ὅσον περισσότερα κεφάλαια, τόση περισσότερα
ἐργασία καὶ ὅση περισσότερα ἐργασία τόσον ἀκριβώ-
τερα ἡμερομίσθια.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Η ΔΙΑΝΟΜΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Ἄμοιβή τῆς ἐργασίας καὶ τοῦ κεφαλαίου.

Ἄμοιβή τῆς ἐργασίας.— Ἐξετάσωμεν μὲ τὰ στοιχεῖα τῆς παραγωγῆς πῶς δημιουργεῖται ὁ πλοῦτος. Ἄς ἐξετάσωμεν τώρα πῶς διανέμεται μεταξύ τῶν στοιχείων τῆς παραγωγῆς. Πᾶσα ἐργασία ἀξίζει ἀμοιβήν, πρέπει ἵνα πᾶν νὰ ἀμοιβῶν οἱ τρεῖς παράγοντες, ἡ φύσις, ἡ ἐργασία καὶ τὸ κεφάλαιον.

Ἡ φύσις δὲν ἔχει γρῆσι ἀμοιβῆς. Αἱ δυνάμεις αὐτῆς καὶ ἡ ἐνέργειά τῆς παρέχονται δωρεάν.

Ἡ ἀμοιβὴ τῆς πνευματικῆς ἐργασίας ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς διανοίας, τῆς ἀφροσύνης καὶ τῆς ἐπαγγελματικῆς ἰκανότητος τῶν ἐργατῶν. Οὕτω ὁ Α εὐρύθις μηχανικὸς φέρει εἰς τὸ ἐργαστήριον, τὸ ὅποιον διευθίνει, ἐπιστημονικὰς καὶ τεχνικὰς τειροποιήσεις. Θὶ ἀμοιβῆν περιττότερον τοῦ Β μετριόφρονος ὑπαλλήλου, παρέχοντας βεβαίως ὑπηρεσίας ἀλλὰ πολὺ μικροτέρας ἀξίας. Τὸ μερίδιον τῆς πνευματικῆς ἐργασίας εἰς τὴν περίστασιν τούτην καλεῖται μισθός. Ἡ αἰτία ἡ καθορίζουσα τὸν μισθὸν εἶνε ἡ παραγωγικότης τῆς ἐργασίας καὶ ἡ ἐπαγγελματικὴ ἰκανότης.

Ἡ ἀμοιβὴ τῆς ὑλικῆς ἐργασίας καλεῖται ἡμερομισθιον. Πολλοὶ λόγοι ἐπηρεάζουν τὸν καθορισμὸν τῶν ἡμερομισθίων ὥστε νὰ τεθοῦν οἱ νόμοι. εἶνε δυνατὸν ἐν τούτοις νὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι τὸ κατώτατον ὄριον τοῦ ἡμερομισθίου πλὴν ἀνωμάλων καὶ παροδικῶν περιστάσεων, δὲν δύναται νὰ κατέλθῃ τοῦ ἀναγκαίου διὰ τὴν συντήρησιν τῆς οἰκουγενείας τοῦ ἐργάτου καὶ τὸ ἀνώτατον δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ τὴν ἀξίαν τοῦ παραγομένου ὑπὸ τοῦ ἐργάτου προϊόντος, διότι οὕτω δὲν θὰ ἄφηνε κέρδος διὰ τὸν ἐργολάβον, ὅστις θὰ ἐγκατέλιπε τὴν ἐργασίαν.

Ἡ ταλάντευσις τῶν ἡμερομισθίων ἐξαρτᾶται ἀπὸ πολλὰς αἰτίας, ὅπως ἐκ τῶν ἐθίμων, τῶν παραδόσεων, τῆς συμπτώσεως παραγγελιῶν, τῶν ἀπεργιῶν κ.τ.λ.

Αἱ ἀπεργίαι εἶνε ἐπικίνδυνον ὄπλον διὰ τοὺς ἐργολάβους καὶ τοὺς ἐργάτας ἀφ' ἑνὸς καὶ τὸν δημόσιον πλοῦτον ἀφ' ἑτέρου. Οἱ ἐργάται ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ ἀπεργήσουν, ἀλλὰ εἰς τὴν ἐσχάτην μόνον ἀνάγκην πρέπει νὰ προστρέξουν εἰς τὸ μέσον τοῦτο. Πράγματι αἱ ἀπεργίαι ἐπιφέρουν μεγίστην ἀπώλειαν κεφαλαίων, ἐμποδίζουν τοὺς βιομηχάνους νὰ ἐκπληρώσουν τὰς ὑποχρεώσεις των ὅπως καὶ νὰ ἐκτελέσουν νέας παραγγελίας.

Ἀφ' ἑτέρου εἶνε ἀναντίρρητον ὅτι βελτιώσεις τῆς τύχης τῶν ἐργατῶν κατορθώθησαν διὰ τῶν ἀπεργιῶν. Ἄλλ' οἱ ἐργάται ὅπως καὶ οἱ ἐργολάβοι, προτοῦ περιέλθουν εἰς κατάστασιν βιομηχανικοῦ πολέμου, πρέπει καλῶς νὰ ὑπολογίσουν τὰς πιθανὰς συνεπείας τῆς διακοπῆς τῆς ἐργασίας.

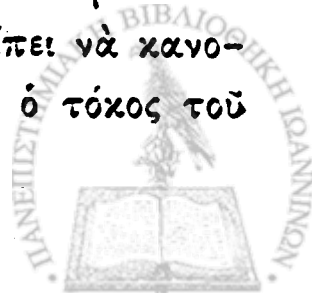
Ἄλλα αἷτια ἐπίσης ἐπιδρῶν ἐπὶ τῶν ἡμερομισθίων ἢ παραγωγικότης τῆς ἐργασίας, ἢ θέσις καὶ ὁ πλοῦτος μιᾶς χώρας, ὁ νόμος τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζήτησεως. Τὸ τελευταῖον τοῦτο αἷτιον, περίφημον εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἐπιστήμην ἐξηγεῖται διὰ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ Κόβδεν: «Ὅταν δύο ἐργολάβοι τρέχουν πίσω ἀπὸ ἓνα ἐργάτην τὸ ἡμερομισθιον ὑψοῦται. Ὅταν δύο ἐργάται τρέχουν πίσω ἀπὸ ἓνα ἐργολάβον τὸ ἡμερομισθιον ἐκπίπτει».

Εἶδη τῆς ὑλικῆς ἐργασίας.—Ὁ ἐργάτης ἐργάζεται εἴτε κατ' ἀποκοπὴν, εἴτε μὲ τὸ ἡμερομισθιον, εἴτε μὲ τὸ τεμάχιον τῆς συντελουμένης ἐργασίας. Τὸ τελευταῖον τοῦτο εἶδος τῆς ἐργασίας παρέχει τὸ πλεονέκτημα ὅτι κινεῖ τὴν δραστηριότητα τῶν ἐργατῶν. Ἐνῶ τὰ ἕτερα δύο εἶδη ἀρμόζουν μᾶλλον εἰς τὰς ἐργασίας τὰς ἀπαιτούσας προσοχὴν.

Ἀμοιβὴ τοῦ κεφαλαίου.—Τὸ κεφάλαιον ὅπως καὶ ἡ ἐργασία ἔχει δικαίωμα μεριδίου εἰς τὸ ἔργον τῆς παραγωγῆς ἀφοῦ καὶ τοῦτο ἐπίσης συνετέλεσεν εἰς τὴν παραγωγὴν. Τὸ μερίδιον τοῦ κεφαλαίου καλεῖται τόκος.

Ὁ τόκος εἶνε νόμιμος, τοῦτο ἀποτελεῖ ἀνεγνωρισμένην πλέον ἀλήθειαν. Εἶνε πράγματι δίκαιον ὁ παρέχων τὸ κεφάλαιόν του νὰ μετᾶσχη τῶν ὀφελημάτων, τῶν ὁποίων πηγὴ γίνεται τὸ κεφάλαιον.

Ὁ καθορισμὸς τοῦ τόκου εἶνε τὸ συζητούμενον σήμερον ζήτημα. Οἱ μὲν ἰσχυρίζονται ὅτι πρέπει νὰ ἀφεθῆ ἑλεύθερος. οἱ δὲ ἀπεναντίας ὅτι πρέπει νὰ κανονισθῆ νομοθετικῶς. Τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι ὁ τόκος τοῦ

χρήματος υπόκειται γενικῶς εἰς τὸν κανόνα τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως. Ὄταν τὰ κεφάλαια εἶνε σπάνια καὶ δυσεύρετα ὁ τόκος ὑψοῦται, ὅταν τὰ κεφάλαια ἀφθονοῦν ὁ τόκος ἐκπίπτει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

Κέρδη καὶ ζημίαι.

Τὸ κέρδος ἐνὸς ἐπιχειρηματίου ἰσοῦται πρὸς τὴν τιμὴν τῆς πωλήσεως τοῦ προϊόντος τῆς βιομηχανίας, ἀφοῦ ἀφαιρεθῆ ἔκ ταύτης ἡ δαπάνη τῆς κατασκευῆς τούτου, δηλαδή ἡ ἀξία τῶν πρώτων ὑλῶν, τὰ ἡμερομίσθια καὶ οἱ τόκοι τῶν καταβληθέντων κεφαλαίων. Πρέπει ἐπὶ πλέον νὰ προστεθοῦν εἰς τὰς δαπάνας τῆς κατασκευῆς καὶ τὰ γενικὰ ἐξοδα: φόρος ἐπιτηδεύματος, ἐνοίκια, ὑπάλληλοι κ.τ.λ. διὰ τῶν ὁποίων ἐλαττοῦνται ἐπὶ τοσοῦτον τὰ κέρδη.

Ἐὰν αἱ δαπάναι τῆς κατασκευῆς εἶνε ἀνώτεροι ἢ ἴσαι πρὸς τὴν τιμὴν τῆς πωλήσεως, ὁ ἐπιχειρηματίας χάνει, διότι καὶ τὸ νὰ μὴ πραγματοποιηῇ κέρδος ἰσοδυναμεῖ μὲ ἀπώλειαν.

Ἰσολογισμός.—Τὰ κέρδη καὶ αἱ ζημίαι ὑπολογίζονται κατ' ἔτος ἢ καθ' ἑξαμηνίαν διὰ τῶν ἰσολογισμῶν.

Ὁ ἰσολογισμὸς εἶνε ἡ συγκεφαλαίωσις τοῦ ἐνεργητικοῦ καὶ τοῦ παθητικοῦ ἐνὸς οἴκου. Ὁ ἰσολογισμὸς

πρέπει να συντάσσεται μετ' ἀκρίβειας, διότι ἐπὶ τῆς
βίτης αὐτοῦ υπολογίζονται τὰ κέρδη ἢ αἱ ζημίαι καὶ
ἐπιδοῦνται καθόλου ἢ κατ'ἄστασις τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ἀδύνατον εἶνε νὰ ὁρισθῶν με ἀκρίβειαν αἱ διακυ-
μάνσεις τῶν κερδῶν. Αἱ αἰτίαι τῆς παραλλαγῆς εἶνε πολ-
λάκι: οἱ περισσότεροι ἢ ὀλιγώτεροι κίνδυνοι, ἡ ἰξι-
νότης τοῦ ἐμπόρου, αἱ περισσότεραι ἢ ὀλιγώτεραι
ἀγοραὶ κατανάλωσως τῶν προϊόντων, ὁ συναγωνισμὸς,
αἱ δαπάναι τῆς παραγωγῆς. Ἡ τελευταία αὐτῆς αἰτία
εἶνε ἡ ἀσφάλις βίτης τοῦ κέρδους.

Ἡ ἀνάλυσις τῶν κερδῶν, ἥτις ἦτο ἄλλοτε εἰς τὰς
κοινὰς βιομηχανίας 10, 15 ἢ 20% τῆς τιμῆς πρὸς πωλῆσθαι.

Ἡ διανομὴ τῶν κερδῶν εἰς μίαν ἐμπορικὴν ἐπι-
χείρησιν γίνεται ὑπὸ τύπον μερισμάτων μεταξύ ὄλων τῶν
μετόχων.

Συμμετοχὴ τῶν ἐργατῶν εἰς τὰ κέρδη. — Τὸ
ἡμερομισθίον ἐπιμέσως μόνον κινεῖ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ
ἐργάτου ὑπὲρ τῆς παραγωγῆς. Συντελεῖ διὰ τὴν ποσό-
τητα ἀλλὰ βιάσκει τὴν ποιότητα. Διὰ τοῦτο εἶνε
δυνατὸν νὰ λείψων τὰ ἐλαττώματα τοῦ ἡμερομισθίου
διὰ τῆς συμμετοχῆς τοῦ ἐργάτου εἰς τὸ κέρδος. Εἰς
βιομηχανίας τινὰς ἐπεινήθη εὐφυῆς συνδυασμὸς ἐξισο-
κλιῶν εἰς τοὺς ἐργάτας τῶν 100 ἐπὶ τῶν πραγ-
ματοποιουμένων κερδῶν.

Ἡ συμμετοχὴ αὐτῆ τῶν ἐργατῶν εἰς τὰ κέρδη
παρασιάζει διπλοῦν πλεονέκτημα, ἴσ' ἐνὸς διεγείρει
τὸν ζῆλον τοῦ ἐργάτου πρὸς μεγάλην καὶ καλῆς ποιό-
τητος παραγωγὴν, ἴσ' ἑτέρου ἐπιδρᾷ περιοριστικῶς

ἐπὶ τῶν ἀπεργιῶν, αἵτινες, ὡς εἶπομεν καταστρέφουν, τὸ ἐμπόριον καὶ ζημιόνουν τὸν ἐθνικὸν πλοῦτον. Ὑπάρχει ὁμοίως παρὰ τὰ πλεονεκτήματα ταῦτα καὶ ἓν σοβαρὸν μειονέκτημα, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ σημειωθῇ. Ἡ ἀναλογία τῶν πτωχεύσεων εἶνε μεγάλη. Εἰς τὴν περίπτωσιν λοιπὸν πτωχεύσεως τοῦ ἐργολάβου ποία εἶνε ἡ συμμετοχὴ τῶν ἐργατῶν εἰς τὰ κέρδη; Πικρὰ ἀπογοήτευσις, ἀθλιότης δι' αὐτοὺς καὶ τὰς οἰκογενείας των.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

Η ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄

Περὶ ἀνταλλαγῆς.

Ὄταν ἡ πληρωμὴ πράγματός τινος γίνεται δι' ἄλλου πράγματος, ἡ σύμβασις καλεῖται ἀνταλλαγή, ὅταν ἡ πληρωμὴ γίνεται διὰ ποσοῦ χρηματικοῦ ἡ σύμβασις καλεῖται πώλησις.

Ἡ ἀξία. — Ἡ ἀξία παριστᾷ τὴν χρησιμότητα πράγματός τινος.

Ἡ τιμὴ εἶνε ἡ ἔκφρασις τῆς ἀξίας πράγματός τινος εἰς χρήματα.

Ἐχομεν δύο εἰδῶν τιμὴν. Τὴν πραγματικὴν, τὴν ὁποίαν παριστῶσιν αἱ δαπάναι τῆς παραγωγῆς τοῦ πράγματος. (Ἀγορὰ πρώτης ὕλης, ἡμερομίσθια, τόκος, κεφάλαιον, γενικὰ ἔξοδα) καὶ τὴν τρέχουσαν τιμὴν, τὴν ὁποίαν ἀποτελεῖ ἡ ἀξία τοῦ πράγματος εἰς χρήμα ἢ ἡ ἀξία τὴν ὁποίαν θὰ δώσῃ διὰ τοῦτο ὁ ἀγοραστής.

Ἡ ποικιλία τῶν τιμῶν ἐξαρτᾶται ἐκ διαφορῶν αἰτίων, τῶν ὁποίων κυριώτερα εἶνε: ὁ νόμος τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζήτησεως, ὁ συναγωνισμὸς καὶ αἱ δαπάναι τῆς παραγωγῆς.

Ὁ νόμος τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως ἔχει ἄμεσον ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν τιμῶν. Προσφορὰν ἀποτελεῖ τὸ πρὸς πώλησιν ἐμπόρευμα, ζήτησιν δὲ οἱ ἀγορασταὶ οἱ ἐπιθυμοῦντες τὴν ἀγορὰν αὐτοῦ.

Ὅσον περισσότερον ζητεῖται ἐν ἐμπόρευμα τόσον μεγαλειτέραν ἀξίαν ἔχει, ὅσον περισσότερον προσφέρεται τόσον ὀλιγωτέραν ἔχει ἀξίαν.

Ὁ συναγωνισμὸς ἐπίσης συντελεῖ εἰς τὴν αὐξομείωσιν τῶν τιμῶν. Ὄταν εἰς μίαν πόλιν εἶνε μέγας συναγωνισμὸς διὰ τὴν πώλησιν ὠρισμένου τινὸς ἀντικειμένου, ἡ τιμὴ τούτου ἔχει τάσιν πρὸς ἔκπτωσιν. Ἀπεναντίας τὰ ἀντικείμενα τοῦ μονοπωλίου εἶνε ἀκριβώτερα διότι δὲν χωρεῖ συναγωνισμὸς. Κατὰ γενικὸν κανόνα ὅσον ἀρθονότερα τὰ προϊόντα τόσον χαμηλοτέρα ἡ τιμὴ καὶ εὐκολοτέρα ἡ ἀπόκτησις, ὅσον σπανιώτερα τὰ προϊόντα, τόσον μεγαλειτέρα ἡ τιμὴ των.

Αἱ δαπάναι τῆς παραγωγῆς ἔχουν ὠρισμένην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν τιμῶν, διότι πρέπει ἐκεῖνος ὅστις παρήγαγε πρᾶγμα τι νὰ ἀνεύρῃ τὴν ἀξίαν τῆς πρώτης ὕλης, τῶν ἡμερομισθίων καὶ κατὰ ἐπί πλέον διὰ κέρδος του. Ὅθεν ἡ κυρία βᾶσις τῆς ἀξίας πράγματός τινος εἶνε ἡ δαπάνη τῆς παραγωγῆς τοῦ πράγματος τούτου.

Τὸ νόμισμα. — Τὸ νόμισμα εἶνε ὁ κοινὸς παρονομαστικὸς εἰς τὴν σύγκρισιν τῆς ἀξίας. Τὸ κύριον μέσον τῆς ἀνταλλαγῆς.

Ὁ χρυσὸς καὶ ὁ ἀργυρὸς εἰς τεμάχια εἶνε ἐμπόρευμα ὅπως πᾶν ἄλλο. Εὐθύς ὡς αἱ πολύτιμοι αὐταὶ ὕλαι

γίνωσι νόμισμα, λαμβάνουν νόμιμον χαρακτήρα ὑπὸ τὸ ὄνομα νόμισμα.

Ὁ νόμος ἀναγνωρίζει δύο νομίσματα: τὸ χρυσοῦν καὶ τὸ ἀργυροῦν. Ἐξελέγησαν κατὰ προτίμησιν αἱ δύο αὐταὶ ὕληι διότι ἔχουν σημαντικὴν ἀξίαν ὑπὸ μικρὸν ὄγκον καὶ δὲν ἀλλοιοῦνται εὐκόλως.

Ἡ κοπὴ τοῦ νομίσματος δὲν γίνεται ὑπὸ τοῦ Κράτους, ἀλλ' ὑπὸ ἐπιχειρηματίου πληρόνοντος ἐπιτίθουμα καὶ ἀποζημιουμένου οὐχὶ ὑπὸ τοῦ Κράτους ἀλλ' ὑπὸ τῶν ιδιωτῶν, οἱ ὅποιοι θέλουν νὰ κατασκευάσουν νόμισμα. Τὰ ἐξοδα ταῦτα τῆς κατασκευῆς κατὰ γιλιόγραμμα εἶνε 6 φρ. 70 διὰ τὸν χρυσὸν καὶ 1 φρ. 50 διὰ τὸν ἀργυρον. Ὁ ἐπιχειρηματίας οὗτος νομισματοκόπος ἐνεργεῖ ὑπὸ τὸν ἄμεσον ἔλεγχον διοικητικῶν ὑπαλλήλων διοριζομένων ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως.

Ἡ νομισματικὴ μονάς.— Κράτη τινὰ ἀνεγνώρισαν εἰς ἓν μόνον μέταλλον τὴν ἐξοφλητικὴν δύναμιν διὰ πάσας τὰς πληρωμὰς. Οὕτω εἰς τὴν Ἀγγλίαν δὲν ἤμπορεῖ τις νὰ ἐξοφλήσῃ χρέος δι' ἀργυροῦ νομίσματος ἐὰν δὲν συγκατατεθῇ εἰς τοῦτο ἔκουσίως ὁ πιστωτής. Ὁ χρυσὸς εἶνε τὸ μόνον ἀνεγνωρισμένον μέταλλον. Τὸ σύστημα τοῦτο καλεῖται μοινομεταλλικόν.

Ἄλλα κράτη ἀπ' ἐναντίας παρεδέχθησαν ὅτι ὁ χρυσὸς καὶ ὁ ἀργυρος ἔχουν ἀκριβῶς τὰ αὐτὰ ἀπολύτως δικαιώματα εἰς τὴν νομισματικὴν κυκλοφορίαν. Τὸ σύστημα τοῦτο καλεῖται διμεταλλικόν¹.

¹ Κατὰ τὸ 1865 τέσσαρα κράτη, ἡ Γαλλία, ἡ Ἰταλία,

Τὸ κράμα. — Διὰ νὰ δοθῆ στερεότης μεγαλειτέρα εἰς τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ νομίσματα. ἐγένετο ἔνωσις αὐτῶν κατ' ἀσθενῆ ἀναλογίαν μὲ ἕτερον μέταλλον, τὸν χαλκόν. Τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ νομίσματα περιέχουν 900 χιλιοστὰ καθαρὸν χρυσὸν ἢ ἄργυρον καὶ 100 χιλιοστὰ κράμα. Γενικῶς εἶνε δεκτὸν ὅτι ὁ χρυσὸς ἔχει ἀξίαν δέκα πέντε καὶ ἡμίσειαν φοράς μεγαλειέραν τοῦ ἀργύρου. Ἄλλ' ἡ ἀναλογία αὕτη δὲν εἶνε πάντοτε ἀκριβής.

Χαλκονομίσματα. — Διὰ τὰς μικρὰς πληρωμὰς κατεσκευάσθησαν χαλκᾶ νομίσματα 10, 5, 2 καὶ 1 λεπτοῦ, διότι ἦτο ἀδύνατον νὰ κατασκευασθοῦν ταῦτα ἐξ ἀργύρου. Δὲν ἀποτελοῦν ταῦτα πραγματικῶς τέλειον νόμισμα διότι δὲν περιέχουν τὸ ἀναλογοῦν βάρος τοῦ μετάλλου, διὰ τοῦτο μέχρις ὠρισμένου ποσοῦ εἶνε τις ἠναγκασμένος νὰ δεχθῆ ταῦτα.

Χαρακτῆρ τοῦ νομίσματος. — Ὁ χρυσὸς καὶ ὁ ἀργυρὸς δὲν ἀποτελοῦν τὸν πλοῦτον. Λαός τις δύναται νὰ εἶνε πτωχὸς ἔχων πολὺν χρυσὸν καὶ πλούσιος χωρὶς νὰ ἔχη μέγαν ἀριθμὸν νομισμάτων.

Ὁ κύριος χαρακτῆρ τοῦ νομίσματος εἶνε ὅτι διευκολύνῃ τὰς ἀνταλλαγὰς.

Ἡ Ἑλβετία καὶ τὸ Βέλγιον ἀπετέλεσαν τὴν Λατινικὴν Ἐνωσιν, διὰ τῆς ὁποίας ἀνεγνωρίζετο διὰ τὰ Κράτη ταῦτα τὸ διμεταλλικὸν σύστημα κατ' ἀναλογίαν $1:15\frac{1}{2}$, μεταξὺ τῆς ἀξίας τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου. Εἰς τὴν Ἐνωσιν ταύτην προσεχώρησε καὶ ἡ Ἑλλάς διὰ τοῦ ἀπὸ 10 Ἀπριλίου ΣΔ' 1867 νόμου περὶ νομισματικοῦ συστήματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄

Ἐσωτερικὸν καὶ ἔξωτερικὸν ἐμπόριον.

Τὸ ἐμπόριον. — Ἐμπόριον εἶνε ἡ πώλησις καὶ ἀγορὰ ἐμπορεύματος. Ὅταν τὸ ἐμπόριον ἐνεργεῖται ἐντὸς τῆς αὐτῆς πόλεως ἢ ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ κράτους, καλεῖται ἐσωτερικόν, ἐὰν ἐνεργεῖται μεταξὺ δύο διαφόρων κρατῶν καλεῖται ἔξωτερικόν.

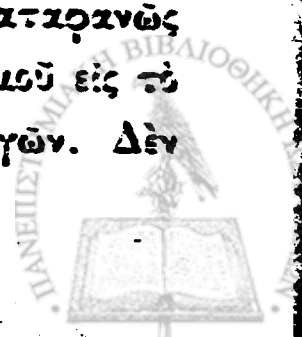
Τὸ ἐμπόριον εἶνε ἡ γονιμωτέρα πηγὴ τοῦ ἔθνικοῦ πλούτου.

Ἡ ισχύουσα θεωρία τοῦ ἐμπορίου εἶνε ὁ περιορισμὸς τοῦ κέρδους εἰς ἐλαχίστην ποσότητα ἐφ' ἐκάστου ἀντικειμένου πρὸς πώλησιν πολὺ περισσοτέρων ἀντικειμένων.

Ὁ ἀνταγωνισμὸς εἶνε ἡ ψυχὴ τοῦ ἐμπορίου. Ὄθει τοὺς ἐμπόρους νὰ πωλοῦν εὐθηνότερα τῶν ἀνταγωνιστῶν τῶν ἀντικείμενα καλλιτέρας ποιότητος. Εἶνε δὲ τοῦτο συμφερότατον διὰ τοὺς καταναλωτὰς.

Μέσα μετακομίσεως. — Τὸ ἐμπόριον ἐνεργεῖται ὑπὸ τῶν μετακομιστικῶν μέσων, διὰ πάντος δηλαδὴ μέσον τὸ ὁποῖον χρησιμεύει διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν προϊόντων ἀπὸ ἐνὸς μέρους εἰς ἄλλο. Τὰ κύρια μέσα εἶνε οἱ σιδηροδρόμοι καὶ τὰ πλοία.

Ἡ χρησιμότης τοῦ σιδηροδρόμου εἶνε καταφανῶς μεγίστη. Εἶνε γνωστὰ αἱ ὑπηρεσίαι τοῦ ἀτμοῦ εἰς τὸ ἐμπόριον διὰ τῆς ταχύτητος τῶν ἀνταλλαγῶν. Δὲν

εἶνε ὀλιγώτερον σημαντικὰ διὰ τὸ ἐμπόριον τὰ ἀποτελέσματα τῆς θαλασσοπλοίας.

Τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας, δηλαδή αἱ ὁδοί, οἱ πλωτοὶ ποταμοὶ καὶ αἱ διώρυγες, διευκολύνουν ἐπίσης σημαντικῶς τὴν μεταφορὰν τῶν ἐμπορευμάτων.

Τέλος αἱ διατρήσεις τῶν ἰσθμῶν καὶ τῶν ὀρέων, αἱ στιγμιαῖαι ἐπικοινωνίαι διὰ τοῦ τηλεγράφου καὶ τοῦ τηλεφώνου ἀπὸ τῆς μιᾶς ἡπείρου εἰς τὴν ἄλλην εἶνε ἐπίνοιαι θαυμασταὶ τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας ἐξυπηρετοῦσαι τὸν αὐτὸν σκοπόν.

Αἱ εὐθηναὶ μετακομίσεις ἐλαττώνουν τὴν τιμὴν τῶν χρησίμων πραγμάτων, διότι περιορίζουν τὰ ἐξοδα τῆς παραγωγῆς. Πᾶσα τελειοποίησις εἰς τὰ μέσα τῆς μεταφορᾶς, ἡ ὁποία θὰ περιορίσῃ τὰ ἐξοδα ταῦτα θὰ εὐρύνη τὴν ἀγορὰν καὶ θὰ συντελέσῃ σημαντικῶς εἰς τὴν κοινωνικὴν πρόοδον, διότι ὅλοι κερδίζουν, παραγωγεῖς καὶ καταναλωταί.

Ἐξαγωγή καὶ εἰσαγωγή. — Ὅταν ἐν ἐμπόρευμα ἐξέρχεται μιᾶς χώρας διὰ νὰ πωληθῇ καὶ καταναλωθῇ εἰς ξένον κράτος ἐνεργεῖται ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον, ὅταν εἰσάγεται ἀπὸ ξένον κράτος εἰς μίαν χώραν ἐνεργεῖται εἰσαγωγικὸν ἐμπόριον ἢ εἰσαγωγή.

Τὸ ζήτημα ἐὰν ἔθνος πλουτίζει διότι πωλεῖ πολλὰ προϊόντα του εἰς τὴν ξένην ἢ πτωχεύει διότι ἀγοράζει πολλὰ ἔξωθεν, ζωηρότατα ἀπασχόλησε τοὺς οικονομολόγους. Οἱ μὲν ἰσχυρίζοντο ὅτι συμφέρει τὴν χώραν ἡ ἐξαγωγή νὰ εἶνε μεγάλη καὶ ἡ εἰσαγωγή ἡλαττωμένη, οἱ δὲ ὅτι ἡ εἰσαγωγή καὶ ἡ ἐξαγωγή πρέπει νὰ

ἀπολήγουν εἰς ἰσοζύγιον. Ἡ θεωρία τῶν ἐπιζητούντων μεγάλην ἐξαγωγὴν καὶ μικρὰν εἰσαγωγὴν, ἡ θεωρία τῆς ἐμπορικῆς πλάστιγγος, ἐδείχθη ἐκ τῶν πραγμάτων ὅτι δὲν ἔχει πρακτικὴν σημασίαν. Οὕτω ἡ Ἀγγλία, εἰς τὴν ὁποίαν ἀπὸ ἐτῶν ἡ εἰσαγωγὴ παρουσιάζει μέγα πλεόνασμα ἐπὶ τῆς ἐξαγωγῆς, ὅχι μόνον δὲν ἐπτώχευσε ἀλλὰ καὶ δὲν ἔπαυσε νὰ εἶνε τὸ πλουσιώτερον κράτος τοῦ κόσμου.

Ἡ ἀκόλουθος στατιστικὴ δίδει ἀκριβῆ ιδέαν τῆς ἐμπορικῆς κινήσεως τῆς Ἑλλάδος. Κατὰ τὸ 1890 τὸ σύνολον τῆς εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς ἀνῆρχετο εἰς 216,577,288 φράγκα χρυσᾶ. Κατὰ τὸ 1900 ἀνῆλθεν εἰς 234,125,219 φρ. χρυσᾶ¹.

Οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι τῆς ἐμπορικῆς κινήσεως τοῦ ἔτους 1900 ἀναλύονται ὡς ἀκολούθως :

	Εἰσαγωγή	Ἐξαγωγή
Εἶδη ἐπισιτίσεως	56,688,375	69,268,246
Πρῶται ὕλαι	27,359,202	23,637,953
Κατεργασμένα εἶδη	40,881,435	9,333,887
Ἄλλα ἐμπορεύματα	6,657,336	498,785
Τὸ ὅλον	131,586,348	102,738,871

Μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Ἀγγλίας διεξάγεται ζωηρότερα ἐμπορικὴ ἀνταλλαγὴ.

Διαμετακόμισις. — Ὅταν εἰσάγονται ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς ἐμπορεύματα εἰς μίαν χώραν διὰ νὰ ἐξαγῶσι

¹ Τὸ 1902 περιωρίσθη τὸ σύνολον τῆς ἐμπορικῆς κινήσεως εἰς 215,031,130 φρ. χρ. ἐκ τῶν ὁποίων 134,891,301 διὰ τὴν εἰσαγωγὴν καὶ 80,139,829 διὰ τὴν ἐξαγωγὴν.

πάλιν εἰς ἄλλα κράτη ἐνεργεῖται διαμετακόμισις. Τὰ ἐμπορεύματα τῆς διαμετακομίσεως δὲν ὑποβάλλονται εἰς τελωνειακὸν δασμὸν.

Ἀποθῆκαι διαμετακομίσεως εἶνε μεγάλα καταστήματα εὐρισκόμενα εἰς τὰς μεγάλας πόλεις, εἰς τὰς ὁποίας ἀποτίθενται τὰ εἰσαγόμενα ἐμπορεύματα. Ἐὰν τὰ ἐμπορεύματα ταῦτα εἰσαχθοῦν καὶ καταναλωθοῦν εἰς τὴν γῶραν ὑπόκεινται εἰς τὸν τελωνειακὸν δασμὸν, ἐὰν ἀπενάντίας ἐξαχθοῦν πάλιν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν δὲν ὑπόκεινται εἰς δασμὸν, καὶ εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ἐνεργεῖται διαμετακόμισις.

Ἐμπορικὰ συστήματα. — Αἱ τελωνειακαὶ ἀρχαὶ ὑποχρεοῦνται νὰ ἐξελέγχουν τὴν ἐμπορικὴν κίνησιν τῆς εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς. Εἰσπράττουν τοὺς δασμοὺς τῶν εἰσαγομένων εἰς ἓν Κράτος ἐμπορευμάτων, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δασμολογιῶν, τῶν συντασσομένων ὑπὸ τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας. Ἡ εἰσπραξίς αὕτη τῶν δασμῶν ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν γένεσιν διαφόρων συστημάτων, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ συνοψισθοῦν εἰς τρεῖς κατηγορίας. 1^{ον}) Τὸ ἀπαγορευτικὸν σύστημα τὸ ὁποῖον συνίσταται εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν ἀπολύτως ἢ δι' ὑψώσεως τῶν τελωνειακῶν δασμῶν τῶν ἐξωθεν εἰσαγομένων ἐμπορευμάτων· 2^{ον}) τὸ σύστημα τοῦ ἐλευθέρου ἐμπορίου κατὰ τὸ ὁποῖον ἐπιτρέπεται ἢ ἄνευ δασμοῦ τινος εἰσαγωγή, ἄνευ ἐξαιρέσεως, τῶν ξένων προϊόντων· 3^{ον}) τὸ προσηλατευτικὸν σύστημα, τὸ διευκολύνον τὴν εἰσαγωγὴν εἰδῶν τινῶν διὰ χαμηλωτέρων δασμῶν καὶ ἐπιβαρῦνον ἄλλα εἶδη διὰ δασμῶν λίαν ὑψωμένων.

Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 18^{ου} αἰῶνος, οἱ οἰκονομολόγοι ἀπαύστως ἐξαίρουν τὸ σύστημα τοῦ ἐλευθέρου ἐμπορίου. Ἐπί τινα καιρόν, κατὰ τὸ 1860, ἐφαίνετο ἐπικρατοῦν τὸ σύστημα τοῦτο κατόπιν μάλιστα τῆς πρωτοβουλίας δύο κρατῶν τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας, ἅτινα ἔδωσαν ἀπεριόριστον σχεδὸν ἐλευθερίαν εἰς τὸ ἐμπόριον διὰ τοῦ μεγάλου περιορισμοῦ τῶν δασμῶν.

Αἱ Ἑνωμένα: Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἡ Γερμανία βραδύτερον, ἐπανῆλθον πρὸς τὸ προστατευτικὸν σύστημα. Τοῦτο ἐγενίκεύθη καὶ διὰ τῶν νέων δασμολογιῶν, ἰδίως τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Αὐστροουγγαρίας καὶ ὁ εἰκοστὸς αἰὼν εὔρε δεσπόζον τὸ προστατευτικὸν σύστημα, κατ' ἐξαιρέσιν μόνον τῆς Ἀγγλίας, ἣτις παρέμεινε πιστὴ εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἐμπορίου.

Περιορισμὸν τινα τοῦ προστατευτικοῦ συστήματος ἀποτελοῦν αἱ ἐμπορικαὶ συμβάσεις, αἱ διεθνεῖς δηλαδὴ συνθῆκαι, διὰ τῶν ὁποίων δύο χῶραι καθορίζουν ἀμοιβαίως, δι' ἐμπορεύματα τινα ἐκατέρωθεν ἀνταλλασσόμενα, εἰδικούς δασμούς ἐπὶ περίοδον ἐτῶν, συνήθως ἐπὶ δέκα ἢ δώδεκα ἔτη. Οὕτω παρὰ τὸ γενικὸν ὑπάρχει τὸ διαφορικὸν δασμολόγιον ἰσχύον διὰ κράτη μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπάρχει ἐμπορικὴ σύμβασις.

Ἡ προστασία. — Ἡ Ἑλλὰς ἠκολούθησε τὸ προστατευτικὸν σύστημα.

Γενικῶς τὰ πλεονεκτήματα τοῦ συστήματος τούτου εἶνε ὅτι ἐπενεργεῖ εὐνοικῶς ὑπὲρ τῶν παραγωγέων, γεωργῶν ἢ βιομηχάνων εἰς τὴν ἐγχωρίαν ἀγοράν, ἀπο-

κλειών τον συναγωνισμόν μετὰ τῶν ἀλλοδαπῶν, τῶν ὁποίων τὰ προϊόντα εἰσάγονται, ἐπιβαρυνόμενα διὰ τοῦ δασμοῦ.

Τὸ μειονέκτημα ὅμως τοῦ συστήματος τούτου εἶνε ὅτι περιορίζει τὴν ἐμπορικὴν κίνησιν καὶ καθιστᾷ ἀκριβωτέραν τὴν ζωὴν τῶν κατωτέρων κοινωνικῶν τάξεων ὑποχρεουμένων νὰ ἀγοράζουν εἰς ὑψηλὰς τιμὰς ἀντικείμενα πρώτης ἀνάγκης, ὅπως τὸ κρέας, τὸν ἄρτον καὶ ἄλλα.

Ὁ ὀπισθεν πίναξ παρέχων τὴν ἀνὰ πενταετίαν κίνησιν τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ ἡμισυ αἰῶνα, τὴν ἀναλογίαν τῆς εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς κατὰ κάτοικον καὶ τὰς τελωνειακὰς εἰσπράξεις, δίδει εἰκόνα τῆς ἐπιδράσεως τοῦ προστατευτικοῦ συστήματος ἐπὶ τῆς ἐμπορικῆς κινήσεως. Οὕτω βλέπομεν ὅτι κατὰ τὴν πενταετίαν τοῦ 1875 ἡ ἀναλογία κατὰ κάτοικον τῶν εἰσαγομένων ἐμπορευμάτων ἀνῆρχετο εἰς 64,28, ἐνῶ τὸ 1900 ἀντὶ νὰ αὐξήσῃ περιορίσθη εἰς 51,19.

Τὸ καλλίτερον μέσον τῆς ἄρσεως τῆς προστασίας εἶνε ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἐθνικῆς βιομηχανίας εἰς βαθμὸν ὥστε νὰ εἶνε δυνατὸς ὁ συναγωνισμὸς αὐτῆς ὄχι μόνον εἰς τὴν ἐγχώριον ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ξένας ἀγοράς.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Έτη	Άξια εις φράγκα χρυσά	Άναλογία εισαγωγής κατά κάτοικον	Τελωνειακά εισπραξείς
1851	23,179,534	23,20	3,748,411
1855	23,543,768	23,00	3,377,655
1860	48,042,110	44,12	4,785,211
1865	67,198,006	49,08	8,475,353
1870	76,083,906	52,22	9,156,630
1875	101,892,197	64,28	12,619,732
1880	97,617,870	56,38	16,259,004
1885	113,574,680	53,69	17,614,895
1890	120,785,604	53,95	26,405,045
1895	109,610,203	45,86	26,009,226
1900	131,815,592	51,19	31,048,848

ΕΞΑΓΩΓΗ

Έτη	Άξια εις φράγκα χρυσά	Άναλογία εξαγωγής κατά κάτοικον	Εισαγωγή κα' εξαγωγή. Άξια εις φράγκα χρυσά
1851	12,327,469	12,50	35,507,003
1855	9,651,360	9,36	33,195,128
1860	23,968,947	22,09	72,011,057
1865	36,902,204	27,00	104,100,270
1870	33,780,456	23,18	109,864,362
1875	67,429,933	42,54	169,322,130
1880	60,201,900	34,73	157,879,770
1885	76,337,080	36,09	189,911,760
1890	95,791,684	43,14	216,571,288
1895	72,283,221	20,20	181,793,424
1900	102,089,518	39,56	233,905,010

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'

Ἡ πίστις.

Φύσις τῆς πίστεως. — Πίστις εἶνε ἡ ἀνταλλαγὴ ποσοῦ τινος χρημάτων ἢ ἐμπορεύματος οἴουδήποτε ἀντὶ υποσχέσεως πληρωμῆς εἰς βραδύτερον χρόνον. Ἐμπορικὴ πίστις λέγεται ἡ περίπτωσις κατὰ τὴν ὁποῖαν ἔμπορός τις παρέχων ἐμπορεύματα εἰς πελάτην του χρεώνει αὐτὸν διὰ τοῦ ἀντιτίμου των. Τραπεζικὴ δὲ πίστις ὑπάρχει ὅταν Τράπεζα δανεῖζει χρηματικὸν ποσὸν εἰς ὀφειλέτην ὑποχρεούμενον νὰ ἐπιστρέψῃ ἐντὸς ὠρισμένης προθεσμίας τὸ δανεισθὲν ποσόν.

Τὰ πλεονεκτήματα τῆς πίστεως εἶνε ὅτι αὕτη ἀποτελεῖ ἐν τῶν ἰσχυροτέρων βοηθημάτων τοῦ ἐμπορίου καὶ εἶνε ὁ ἐνεργητικότερος παράγων τῆς κυκλοφορίας. Δὲν αὐξάνει τὰ κεφάλαια ἀλλὰ δίδει σημαντικὴν εἰς αὐτὰ ἐνέργειαν, καὶ διὰ τοῦτο φαίνεται πολλαπλασιάζουσα ταῦτα. Ἀφ' ἑτέροι χωρὶς πράγματι νὰ πολλαπλασιάζῃ τὰ κεφάλαια, βοηθεῖ εἰς τὸν σχηματισμὸν αὐτῆν καὶ ἐνισχύει τοὺς εὐφυεῖς καὶ ἐργατικούς ἀνθρώπους, οἵτινες χωρὶς πίστιν θὰ ἦσαν ἀνίκανοι πρὸς παραγωγὴν.

Τὰ μειονεκτήματα τῆς πίστεως εἶνε ὅτι ἐκθέτει τὸν δανειζόντα εἰς ἀπώλειαν, ὅταν ἡ πίστις παρέχεται εἰς ἀναξίλους ταύτης, καὶ αὐξάνει τὰς δαπάνας, διότι ὁ ἀγοράζων ἐπὶ πιστώσει ἔχει τάσιν εἰς δαπάνην μεγα-

λειτέραν. Ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως ἡ ἀγορὰ ἐπὶ πιστώσει διὰ τὸν ἐργάτην εἶνε δουλεία αὐτοῦ πρὸς τὸν ἔμπορον.

Εἶδη πίστεως. — Διακρίνονται διάφορα εἶδη πίστεως. Ἡ ἀπλῆ, ἡ ἐπὶ ἐνεχύρῳ, ἡ ἐπὶ ὑποθήκῃ καὶ ἡ ἐπὶ γραμματίῳ πίστις.

Ἡ ἀπλῆ πίστις βασιζέται ἀποκλειστικῶς ἐπὶ τῆς ἐμπιστοσύνης διότι οὐδεμίαν ἐγγύησιν παρέχεται. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς πίστεως εἶνε κινδυνῶδες διὰ τὸν ἔμπορον, ἀλλ' εἰσῆλθε τόσον εἰς τὰ ἦθη καὶ εἶνε τόσον εὐχερές, ὥστε παρέχει ἀληθεῖς ὑπηρεσίας.

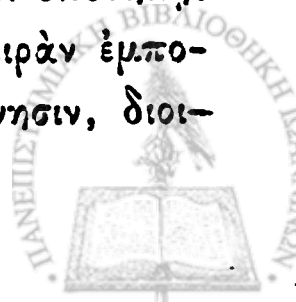
Ἡ πίστις ἐπὶ ἐνεχύρῳ ἔχει πρὸς ἀσφάλειαν πραγματικὸν ἀντικείμενον, κατατεθειμένον εἰς τὰς χεῖρας τοῦ δανειστοῦ ὑπὸ τοῦ ὀφειλέτου. Οὕτω ὁ παρέχων ὡς ἐνεχύρον ἀδάμαντα ἢ ἄλλο τι πολύτιμον ἢ μὴ ἀντικείμενον, ἐπιτυγχάνει δάνειον ἀναλόγως τῆς ἀξίας τοῦ ἐνεχυριασθέντος τούτου ἀντικειμένου.

Ὅταν ὁ δανειζόμενος καταθέτει τίτλον ἢ ἀξίαν πρὸς ἀσφάλειαν, ἐνεργεῖται δάνειον ἐπὶ τίτλῳ.

Ἡ ἐπὶ ὑποθήκῃ πίστις ἔχει ὡς ἀσφάλειαν ἀκίνητον. Τὸ δάνειον τοῦτο ἔχει τὸ πλεονέκτημα ὅτι ἀφίνει τὸ ἀκίνητον εἰς τὰς χεῖρας τοῦ δανειζομένου, ὅστις ἐξακολουθεῖ ἀπολαμβάνων καὶ καρπύμενος τοῦτο.

Τὸ δάνειον ἐπὶ γραμματίῳ ἐξασφαλίζεται διὰ γραμματίου ὑπογεγραμμένου ὑπὸ τοῦ δανειζομένου. Παρουσιάζει μεγαλειτέραν ἀσφάλειαν τοῦ ἀπλοῦ δανείου, ἀλλὰ μικροτέραν τοῦ ἐπὶ ἐνεχύρῳ ἢ τοῦ ἐπὶ ὑποθήκῃ.

Αἱ Τράπεζαι. — Ἡ πίστις ἐπάγεται σειρὰν ἐμπορικῶν ἐργασιῶν ἰδιαιτέρων, οἰκονομικὴν κίνησιν, διοι-

κητικὰς ὑπηρεσίας ἀποτελοῦσας τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν λειτουργίαν τῶν Τραπεζῶν.

Αἱ ὑπηρεσίαι τὰς ὁποίας αἱ Τράπεζαι παρέχουν εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ εἰς τὸν καθόλου κοινωνικὸν ὄργανισμὸν εἶνε σημαντικώταται. Ἡ ἀνάλυσις τῶν ἐργασιῶν τούτων δίδει ἰδέαν τῶν ὑπηρεσιῶν καὶ τῆς σημασίας τῶν Τραπεζῶν.

Αἱ Τράπεζαι ἐνεργοῦν πληρωμὰς διὰ τοὺς πελάτας τῶν ἢ εἰσπράττουν διὰ λογαριασμὸν αὐτῶν. Ἐνεργοῦν πληρωμὰς ἀντ' αὐτῶν εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν διὰ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῶν. Δέχονται εἰς φύλαξιν τὰ κεφάλαια αὐτῶν καὶ ἐπιφορτίζονται γενικῶς δι' ὅλας τὰς ἐργασίας, τὰς ἀπαιτούσας ταμειακὴν ἢ λογιστικὴν καθόλου ὑπηρεσίαν καὶ αἱ ὁποῖαι ἀπολήγουν εἰς τὴν συνοπτικὴν μέθοδον τῶν ἐξιτώσεων τῶν λογαριασμῶν (virements).

Δέχονται εἰς κατάθεσιν τίτλους καὶ κεφάλαια, ἅτινα φυλάττουν ἢ καθιστοῦν παραγωγικά.

Προεξοφλοῦν τὰ ἐμπορικὰ γραμματία, δηλαδὴ προκαταβάλλουν τὸ ποσὸν τῶν γραμματίων τούτων πληρωτέων μετὰ βραχείαν συνήθως προθεσμίαν, ἐνός, δύο ἢ τριῶν μηνῶν, κρατοῦσαι δικαίωμα τι τόκου.

Προκαταβάλλουν ἢ δανείζουν, εἴτε ἐπ' ἀσφαλείᾳ, εἴτε ἄνευ ταύτης. Αἱ συνήθεις ἀσφάλειαι εἶνε πολύτιμα μέταλλα, τίτλοι καὶ ὁμολογίαι μεγάλων ἐπιχειρήσεων καὶ τῶν Κυβερνήσεων (δημόσια χρεώγραφα), ἐμπορεύματα, ἀποδείξεις ἀποθηκεύσεως ἐμπορευμάτων (warrants) καὶ ὑποθήκαι.

Ἐκδίδουσι διὰ τὰς προεξοφλήσεις καὶ τὰς ἄλλας πληρωμὰς ὁμολογίας ἢ γραμμάτια.

Ἐνεργοῦν ἐπιχειρήσεις ἐπὶ τοῦ συναλλάγματος, δηλαδή κερδοσκοπίας ἐπὶ τῶν διακυμάνσεων τῶν ἐμπορικῶν γραμματίων τῶν πληρωτέων εἰς διαφόρους ἀγοράς.

Ἀνοίγουν δημοσίας ἐγγραφὰς δανείων τοῦ Κράτους, μετοχῶν ἢ ὁμολογιῶν ἐπιχειρήσεων.

Διοργανίζουσι ἢ συμμετέχουσι βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων, ἀλλὰ κατὰ τοῦτο ἀποκλίνουσι τῆς εἰδικότητος αὐτῶν, ἥτις ἀπαιτεῖ ὅπως μὴ ἀπολέσωσι τὰ ὑλικά αὐτῶν μέσα, τὸν χαρακτῆρα τῶν κυκλοφορούντων κεφαλαίων.

Τὰς ἐργασίας ταύτας ἐνεργοῦσιν αἱ Τράπεζαι, εἴτε διὰ τοῦ ἰδίου αὐτῶν κεφαλαίου, εἴτε διὰ τῆς πίστεως αὐτῶν.

Ἐνεργοῦσι δὲ διὰ τῆς πίστεως αὐτῶν μεταχειριζόμεναι διὰ τὰς πληρωμὰς, εἴτε τὰ κατατεθειμένα παρ' αὐταῖς κεφάλαια καὶ τὰς ἀξίας τὰς ἀπαιτητὰς ὑπὸ διαφόρους ὄρους, εἴτε τὰς ὁμολογίας ἢ τὰ γραμμάτια αὐτῶν, τὰ ὅποια ἐκδίδουν ὑπὸ τοὺς καλλιτέρους ὄρους τῆς κυκλοφορίας, δηλαδή ἐν ὄψει καὶ τῷ κομιστῇ ὅταν τὸ δικαίωμα τοῦτο δὲν ἀπηγορεύθη διὰ νὰ δοθῇ μονοπωλιακῶς εἰς μίαν Τράπεζαν ἢ πλειοτέρας.

Συγκεφαλαιουῦμεν ἀναφέροντες τὰς ὑπηρεσίας τῶν Τραπεζῶν. 1ον) Καθίστανται ταμίαι τρίτων δεχόμεναι ἢ καταβάλλουσαι πληρωμὰς καὶ κρατοῦσαι βιβλίον ταμείου δι' αὐτούς. 2ον) Ἀπλοποιοῦσι τὰς πληρωμὰς καὶ τὰς εἰσπράξεις, τὴν κίνησιν δηλαδή τῶν κεφα-

λαίων καὶ ἔξοικονομοῦσιν οὕτω νόμισμα διὰ τῶν ἐξισώσεων τῶν μερίδων (virements). 3ον) Ἐνεργοῦσι πληρωμὰς ἢ εἰσπράξεις διὰ τοῦ συμψηφισμοῦ τῶν πιστώσεων ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν καὶ αἴρονται οὕτω αἰδαπάναι, οἱ κίνδυνοι καὶ αἱ βραδύτητες τῆς μεταφορᾶς κεφαλαίων. 4ον) Παρέχουν εἰς τὸ ἐμπόριον ὑπὸ τύπον προεξοφλήσεων ἢ παροχῶν δάνεια ὑπὸ δρους συμφέροντας. 5ον) Προσφέρουν εἰς τοὺς κεφαλαιούχους τὰ μέσα ὅπως τοποθετοῦν ἐπωφελῶς τὰ κεφάλαιά των ἐνδιαφερόμεναι ἀφοῦ ἀσφαλίζουσι ταῦτα, διὰ τὴν παραγωγικότητα αὐτῶν. 6ον) Χρησιμεύουν ὡς μεσάζουσαι μεταξὺ τῶν κεφαλαιούχων καὶ τῶν ἐπιχειρηματιῶν καὶ βοηθοῦν τοὺς μὲν διὰ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν κεφαλαίων των, τὰ ὅποια ἄνευ αὐτῶν θὰ ἔμενον νεκρὰ καὶ παρέχουν εἰς τοὺς δὲ τὰ μέσα διὰ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς βιομηχανίας των. 7ον) Καθίστανται μεσάζουσαι διὰ τοὺς ἐμπόρους καὶ θέτουν εἰς κυκλοφορίαν, ἀντικαθιστῶσαι διὰ τῶν τραπεζογραμματίων των, τοὺς πιστωτικούς τίτλους τοὺς ἐκδιδόμενους ὑπὸ τῶν ἐμπόρων. 8ον) Δανείζονται διὰ τῆς ἐκδόσεως αὐτῆς τῶν γραμματίων των, ὅπως θέσωσιν εἰς τὴν διάθεσιν τῶν παραγωγῶν τὰ κεφάλαια, τὰ ὅποια ἄνευ τούτων θὰ ἔμεναν νεκρὰ εἰς μεταλλικὰ νομίσματα.

Ἐμπορικὰ γραμμάτια καὶ τραπεζογραμμάτια.—

Καλοῦνται ἐμπορικὰ γραμμάτια διάφοροι συνήθεις ἐν τῷ ἐμπορίῳ πράξεις, διευκολύνουσαι τὴν κυκλοφορίαν τοῦ νομίσματος, τὸ ὅποιον τρόπον τινα ἀντικαθιστοῦν,

εἴτε διὰ τῆς εὐκολίας τῆς μεταφορᾶς των, εἴτε τῶν εἰδικῶν ἐγγυήσεων, αἱ ὁποῖαι ἐξασφαλίζουν τὴν πληρωμὴν τῶν ἀντιπροσωπευομένων ἀξιῶν. Τὰ συνήθεστερα εἶνε ἀπλοῦν γραμμάτιον, δηλαδὴ ἀπλῆ ὑπόσχεσις, τὸ γραμμάτιον εἰς διαταγὴν, ἢ συναλλαγματική, τὸ χρηματικὸν ἔνταλμα (chèque), ἢ πιστωτικὴ ἐπιστολή, αἱ ἀποδείξεις ἀποθηκεύσεως (warrants).

Πάντα τὰ γραμμάτια ταῦτα περιβαλλόμενα διὰ τῶν νομίμων διατυπώσεων εἶνε ἀντικείμενον διαπραγματεύσεων καὶ δίδουν βάσιν εἰς τραπεζικὰς πράξεις, διὰ τῶν ὁποίων ὡς εἶδομεν καὶ τὸ ἐμπόριον ἐνισχύεται καὶ ἡ χρησιμοποίησις νομίσματος περιορίζεται διὰ τῶν παραχωρήσεων, ἰδίως δι' ὀπισθογραφήσεως τῶν γραμματίων τούτων. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην τὰς μεγίστας ὑπηρεσίας παρέχει τὸ τραπεζογραμμάτιον, τὸ ὁποῖον κυκλοφορεῖ ἄνευ ὀπισθογραφήσεως ὡς τὸ νόμισμα, ἄνευ τακτῆς λήξεως μετατρέπομενον ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν εἰς χρῆμα.

Τὸ τραπεζογραμμάτιον ἀντικαθιστᾷ ἐπωφελῶς τὰ ἄλλα γραμμάτια διὰ τῶν εὐκολιῶν τῆς κυκλοφορίας του, ἐπαρκεῖ ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις ἀντὶ τοῦ νομίσματος, δὲν τὸ ἀναπληρῶνει ὁμῶς ἀπολύτως ἀλλὰ μόνον προσωρινῶς.

Τὸ χαρτονόμισμα ὁμῶς διαφέρει τοῦ τραπεζογραμμάτιου, ἀποτελεῖ ἑκδήλωσιν οἰκονομικῆς δυσπραγίας, διότι συνήθως ἐκδίδεται ὑπὸ τῶν Κρατῶν, ὅταν ταῦτα εὐρίσκονται εἰς οἰκονομικὴν στενοχωρίαν, ἔχει ἀναγκαστικὴν κύκλοφορίαν καὶ ἐπομένως δὲν ἐξαργυρώνεται

ὡς τὸ τραπεζογραμμάτιον ἐν ὄψει καὶ τῷ κομιστῇ, ἢ ἐκδοσίς του γίνεται πέραν τῶν ἀναγκῶν τῆς κυκλοφορίας, αἱ ἐγγυήσεις, αἱ παρεχόμεναι ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως διὰ ταῦτα, δὲν εἶνε σοβαραὶ ἢ εἶνε ἀνεπαρκεῖς, ἢ συνίστανται εἰς ἔγγειον ἰδιοκτησίαν ἢ ὁποῖα δὲν ἀπαλλοτριοῦται εὐκόλως.

Τὸ χαρτονόμισμα εἶνε ἡ ἐσχάτη πηγὴ ὑλικῶν μέσων πρὸς τὴν ὁποῖαν δύναται νὰ καταφεύγῃ ἔν Κράτος. Ἡ ἐκδοσίς του συνεπάγεται γενικὴν χαλάρωσιν εἰς τὸν οἰκονομικὸν ὀργανισμόν μιᾶς χώρας, παρατεινομένην καθ' ὅσον μεγάλαι δυσχέρειαι παρεμβάλλονται εἰς τὴν ἄρσιν τῆς ἀναγκαστικῆς κυκλοφορίας διὰ τῶν ἀναγκαιῶν καταβολῶν τοῦ δημοσίου.

Ἄντι νὰ ἐκδίδουν ἀπ' εὐθείας χαρτονόμισματα αἱ Κυβερνήσεις δανεῖζονται παρὰ τῶν Τραπεζῶν τραπεζογραμμάτια, διὰ τὴν ἐξαργύρωσιν τῶν ὁποίων αἱ Τράπεζαι ἀπαλλάσσονται πάσης ὑποχρέωσεως. Ἐὰν τοῦτο γίνεται μετριοπαθῶς καὶ κατὰ τρόπον μὴ διεγείροντα τὴν κοινὴν δυσπιστίαν, ἢ ἐκπτώσις τοῦ τραπεζογραμματίου μεταβληθέντος εἰς χαρτονόμισμα διὰ τῆς ἀναγκαστικῆς κυκλοφορίας, δυνατὸν νὰ μὴ εἶνε πολὺ μεγάλη.

Διαίρεσις τῶν πιστωτικῶν ἰδρυμάτων. — Κατὰ τὴν εἰδικότητα τῶν ἐργασιῶν των, τὰ πιστωτικὰ ἰδρύματα διαιροῦνται :

1ον. Εἰς τὰς κυρίως Τραπεζὰς περιλαμβανούσας τὰς Τραπεζὰς καταθέσεως, προεξοφλήσεως καὶ ἐκδόσεως.

2ον. Εἰς ἰδρύματα δανείων ἐπ' ἀσφαλείᾳ, περιλαμ-

έχοντα τὰς κτηματικὰς καὶ ἐμποδικὰς Τραπεζίας.

3^{ον}. Εἰς τὰς μικρὰς Τραπεζίας ἢ ἄλλως τῆς κτητῆς πίστεως καλουμένας.

Κατὰ τὸν ὀργανισμὸν τῶν δύνανται ἐπίσης αἱ Τραπεζαί νὰ διακριθῶν :

Εἰς δημοσίας Τραπεζίας καὶ προνομιούχους ἰδρυόμενας καὶ διοικουμένας ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ἢ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν αὐτῶν καὶ παραλαμβάνουσας τὰς ἐθνικὰς, ἐπαρχιακὰς καὶ δημοτικὰς.

Εἰς ἰδιωτικὰς Τραπεζίας ἰδρυόμενας καὶ διοικουμένας ὑπὸ ἐμπείρων καὶ κεφαλαιούχων ὑπὸ τὸ κράτος τῶν νόμων τῶν καθορίζοντων τὸν συναπτερισμὸν καὶ τὸ ἐμπόριον καθόλου.

Αἱ δημοσίαι καὶ αἱ ἰδιωτικαὶ Τραπεζαί δὲν διαφέρουν κατὰ τὸν ὀργανισμὸν ἢ τὰς ἐργασίας, ἀλλὰ κατὰ τὰ πλεονεκτήματα, τὰ ὁποῖα τὸ μονοπώλιον τῆς ἐκδόσεως τραπεζογραμματίων παρέχει εἰς τὰς προνομιούχους Τραπεζίας καὶ ἕνεκα τῶν ὁποίων αὐταὶ ἔχουσι μεγαλύτερα μέσα ἐνεργείας, ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τῶν ἰδιωτικῶν Τραπεζῶν.

Τὸ δικαίωμα τῆς ἐκδόσεως. — Τὸ δικαίωμα τῆς ἐκδόσεως τῶν Τραπεζῶν συνίσταται εἰς τὴν ὑπὸ πιστωτικῶν τύπων ἰδρυμάτων ἐκδοσὴν ὁμολογιῶν καὶ γραμματίων, πληρωτέων ἐν ὄψει καὶ τῷ κωμιστῇ, διὰ τῆς βοήθειας τῶν ὁποίων δύνανται νὰ ἐνεργῶσι μὲν μέρους τῶν ἐπικερδῶν αὐτῶν ἐργασιῶν. Τὰ γραμμάτια ταῦτα ἐκδίδουν αἱ Τραπεζαί ἀπέναντι τῶν παρ' αὐταῖς καταθέσεων, τῶν προεξοφλήσεων τὰς ὁποίας

ἐνεργοῦσιν ἐπὶ τῶν ἐμπορικῶν γραμματίων καὶ ἀπέναντι τῶν ἄλλων δανείων καὶ καταβολῶν αὐτῶν.

Αἱ ἐκδόσεις παρουσιάζουν κίνδυνόν τινα διὰ τὰ πιστωτικὰ ἰδρύματα καὶ διὰ τὸ κοινόν. Δυνατὸν οἰκομισταὶ τῶν τραπεζογραμματίων εἰς στιγμὴν δυσπιστίας καὶ πανικοῦ νὰ παρουσιασθῶσιν ἄθροοι διὰ τὴν ἐξαργύρωσιν. Ἄλλ' ὁ κίνδυνος οὗτος παρεστάθη ἐξογκωμένος, κακῶς ἐκτιμηθεὶς, ἐζήτησαν δὲ νὰ λάβουν μέτρα πρὸς ἀποσόβησιν αὐτοῦ, τὰ ὅποια ὅμως ἐπεδείνωσαν μᾶλλον τὸ κακόν. Δυνατὸν πᾶς τοιοῦτος κίνδυνος νὰ ἀποσοβηθῆ διὰ τῆς «σοφίας» τῆς Τραπεζῆς κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Ἄδαμ Σμίθ. Οὕτω ὅταν ἡ ἐκδοσις γίνεται ἀπέναντι ἐμπορικῶν γραμματίων, ἐπειδὴ καὶ τὸ συμφέρον τῆς Τραπεζῆς εἶνε νὰ δέχεται γραμμάτια ἐξησφαλισμένα διὰ καλῶν ὑπογραφῶν, αἱ ὑποχρεώσεις αὐτῆς εἶνε ἠγγυημένα διὰ τῶν πρὸς αὐτὴν ὑποχρεώσεων τῶν ἰδιωτῶν, τὰς ὁποίας ἀπέσυρε τῆς κυκλοφορίας διὰ νὰ θέσῃ τὰς ἰδικὰς της.

Ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται ὅτι προεξοφλητικὴ Τράπεζα, ἐκδίδουσα γραμμάτια, ἔχει μόνον διὰ τὸ μεταλλικὸν αὐτῆς ἀποταμίευμα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ ἐν τῷ χαρτοφυλακίῳ γραμμάτια καὶ θέτουσα εἰς κυκλοφορίαν γραμμάτια διὰ ποσὸν τριπλάσιον, π. χ. τοῦ μεταλλικοῦ της διατρέχει τὸν κίνδυνον τῆς ἀναστολῆς τῶν πληρωμῶν. Ἡ πείρα ἀπέδειξεν ἀπ' ἐναντίας ὅτι τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν σπανιωτάτην περίπτωσιν, ὅτι οὐδέποτε κατεστράφη Τράπεζα μετὰ παρόμοιον συμβάν, ὅταν ἠδυνήθη νὰ φέρῃ εἰς φῶς τὰς ἐργασίας της, νὰ

ἀποδείξει ὅτι αἱ προεξοφλήσεις τῆς ἔγειναν ἐπὶ καλῶς ἠσφαλισμένων ἀξιών καὶ νὰ ἐξηγήσῃ ὅτι ἡ στενοχωρία τῆς ὀφείλεται εἰς τὸν πανικὸν τῶν κομιστῶν τραπεζογραμματίων, προσελθόντων ἀθρόων δι' ἐξαργύρωσιν. Οἱ πανικοὶ οὗτοι δὲν εἶνε ἀποτελέσματα στιγμιαίας ἀνάγκης μεταλλικοῦ νομίσματος. Ἐκρήγνυνται μόνον εἰς ἐξαιρετικὰς περιστάσεις ἐπαναστάσεως ἢ ἀγωνιώδους ἐξεγέρσεως τῆς Κοινῆς Γνώμης καὶ δὲν βραδύνουν νὰ παρέλθουν. Ἐὰν συμβῆ, νὰ παραταθοῦν, τότε ἰδοῦ τί συμβαίνει: οἱ ταμίαι τῶν Τραπεζῶν πληρώνουν μὲ βραδύτητα μεγαλειτέραν τὰ γραμμάτια τῶν πρώτων προσερχομένων διὰ τοῦ ἀποταμιευμένου μεταλλικοῦ νομίσματος. Οὕτω μέρος τῶν τραπεζογραμματίων ἀποσείρεται τῆς κυκλοφορίας. Ἐν τῷ μεταξὺ τὰ ἐμπορικὰ γραμμάτια τῶν ὁποίων λήγει ἡ προθεσμία, πληρώνονται πρὸς τὴν Τράπεζαν, ἡ ὁποία ἐξακολουθεῖ οὕτω ἐξαργυρώνουσα τὰ γραμμάτια τῆς καὶ ἀποσείρουσα αὐτὰ τῆς κυκλοφορίας.

Πολλάκις ἐζητήθη νὰ ἐξακριβωθῇ ἡ ὑποτιθεμένη ὡς ὑπάρχουσα ἀναλογία μεταξὺ τοῦ ἀποταμιεύματος τῆς Τραπεζῆς καὶ τῆς ἐκδόσεως τῶν τραπεζογραμματίων. Πράγματι ἡ ἀναλογία τοῦ τριπλασίου ἔγεινε γενικῶς ἀποδεκτὴ εἰς τὴν πρακτικὴν ὑπὸ τῶν οικονομολόγων χωρὶς ὅμως νὰ ὑπάρχῃ θετικὸς τις λόγος ὑπαγορεύων τὴν ἀναλογίαν ταύτην.

Ἡ ἰδέα, ὑφισταμένη ἀκόμη, ὅτι αἱ Τράπεζαι δύναται νὰ ἐκδίδουν καὶ νὰ διατηροῦν εἰς κυκλοφορίαν ὅσα τραπεζογραμμάτια θελήσουν, εἶνε σφαλῆρα καὶ

εἶνε ἀποτέλεσμα ἀτελοῦς καὶ ἐπιπολαίου παρατηρήσεως. Ἡ κυκλοφορία δὲν ἔχει ἀνάγκην εἰμὴ ποσοῦ τινος μεταλλικοῦ νομίσματος ἢ πιστωτικῶν τίτλων καὶ εὐθὺς ὡς τὸ ποσὸν τοῦτο αὐξηθῆ, τὰ τραπεζογραμμάτια παρουσιάζονται πρὸς ἐξαργύρωσιν καὶ δὲν εὐρίσκεται διόλου εἰς τὴν διάθεσιν τῶν Τραπεζῶν νὰ διατηρήσουν εἰς τὴν ἀγορὰν περισσότερα γραμμάτια παρ' ὅσα ἡ κατάστασις αὐτῆς ἀπαιτεῖ.

Ὅταν τὸ δικαίωμα τοῦτο τῆς ἐκδόσεως τραπεζογραμμάτων παρέχεται ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως εἰς μίαν ἢ περισσοτέρας Τραπεζας κατ' ἐξαιρέσιν πάντων τῶν ἄλλων, τότε συνιστᾶται μονοπώλιον τὸ καλούμενον προνόμιον ἐκδόσεως τῶν Τραπεζῶν.

Ἡ νεωτέρα θεωρία, βασιζομένη ἐπὶ τῆς τελευταίας πείρας, ἀναγνωρίζει τὸ εἰσῆμα τῆς Τραπεζῆς, δηλαδὴ παροχὴν τοῦ προνομίου ἀποκλειστικῶς εἰς μίαν Τράπεζαν. Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἔχουσα καὶ ἰδίους λόγους ἐπὶ πλέον ὅπως συμμορφωθῆ πρὸς τὴν ἀρχὴν ταύτην, παρεχώρησε διὰ συμβάσεως κυρωθείσης ὑπὸ τῆς Βουλῆς τὸ ἀποκλειστικὸν τοῦτο προνόμιον εἰς τὴν Ἑθνικὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος ὡς θέλομεν ἰδῆ εἰς τὸ κεφάλαιον περὶ τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς.

Νόμιμος καὶ ἀναγκαστικὴ κυκλοφορία. — Εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὰ γραμμάτια τῆς Ἀγγλικῆς Τραπεζῆς ἐκηρύχθησαν ὡς νόμιμον νόμισμα, δηλαδὴ εἶνε δεκτὰ ὡς μεταλλικὸν νόμισμα ὑπὸ τοῦ δημοσίου ταμείου καὶ δὲν δύναται ὁ ἰδιώτης νὰ ἀρνηθῆ ἐξόφλησιν δι' αὐτῶν ἐφ' ὅσον ἡ Τράπεζα τὰ ἐξαργυρώνει ἐν ὄψει.

Εἰς ἄλλας χώρας, ὅπως εἰς τὴν Γαλλίαν, τὰ τραπεζο-
γραμμᾶτια δύναται νὰ ἀρνηθῆ ὁ ιδιώτης ὅπως δεχθῆ
καὶ κυκλοφοροῦν μόνον διὰ τῆς ἐμπιστοσύνης τὴν
ὁποῖαν ἐμπνέει ἡ Τράπεζα.

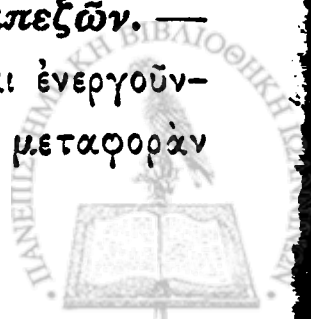
Ἡ κυκλοφορία τῶν τραπεζογραμματίων λέγεται
ἀναγκαστική, ὅταν ὁ νόμος διατάσσει τὴν παραδοχὴν
αὐτῶν εἰς τὰς πληρωμὰς καὶ ὅταν ἀκόμη ἡ Τράπεζα
δὲν τὰ ἐξαργυρώνει ἐν ὄψει. Εἰς τὴν περίστασιν ταύτην
ὡς εἶδαμεν δημιουργεῖται χαρτονόμισμα.

Ἐν Ἑλλάδι ἡ ἀναγκαστικὴ κυκλοφορία ὑφίσταται
ἀπὸ τῆς 30 Σεπτεμβρίου 1885, ὅποτε ἡ Κυβέρνησις
συνωμολόγησε μετὰ τῶν τριῶν τότε ἐκδοτικῶν Τραπε-
ζῶν δάνειον εἰς Τραπεζικὰ γραμμᾶτια καὶ εἰς μεταλ-
λικόν, ἐδόθη δὲ εἰς τὰς Τραπεζὰς τὸ δικαίωμα νὰ
ἐκδίδουσι τραπεζικὰ γραμμᾶτια ἄνευ ὑποχρεώσεως
πρὸς ἐξαργύρωσιν. Καὶ εἰς μὲν τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν
τὸ δικαίωμα τοῦτο ὠρίζετο εἰς 60 ἑκατομ. δραχμᾶς,
εἰς τὴν Ἴονικὴν Τράπεζαν εἰς 9 ἑκατομμ. καὶ εἰς τὴν
Τράπεζαν Ἡπειροθεσσαλίας εἰς 6 ἑκατομμύρια.

Διὰ τοῦ νόμου περὶ Ἐλέγχου ἐλήφθη μεταξὺ
ἄλλων καὶ πρόνοια πρὸς βαθμιαίαν ἄρσιν τῆς ἀναγκα-
στικῆς κυκλοφορίας διὰ καταβολῆς ἐτησίας 2 ἑκατομ.
δραχμῶν ὑπὸ τοῦ Κράτους ἀπέναντι τῶν δανείων του
πρὸς τὰς Τραπεζὰς εἰς Τραπεζικὰ γραμμᾶτια ἐπ' ἀνα-
γκαστικῆς κυκλοφορίας.

Ἱστορία τῆς ἀναπτύξεως τῶν Τραπεζῶν. —

Ὑπῆρχον κατὰ τὴν ἀρχαιότητα Τραπεζίται ἐνεργοῦν-
τες ὡς ἀργυραμοιβοί, ἀναλαμβάνοντες τὴν μεταφορὰν

τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου, προκαταβάλλοντες ἢ δεχόμενοι καταθέσεις, διαπραγματευόμενοι ὁμολογίας τῶν ὀφειλετῶν των καὶ ἐκτελοῦντες ἐξισώσεις λογαριασμῶν εἰς τὰς μερίδας τῶν πελατῶν αὐτῶν. Εἰς τὰς Ἀθήνας οὗτοι ἐκαλοῦντο Τραπεζίται, εἰς τὴν Ρώμην χρηματισταί (argentarii). Εἰς τὴν Ρώμην κατὰ τὸ ἔτος 352 π. Χ. ἰδρύθησαν Τράπεζαι, ἐξαρτήματα τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας, δανείζουσαι διὰ λογαριασμὸν τοῦ Κράτους καὶ ἐπ' ἀσφαλείᾳ τοὺς πληθείους τοὺς διωκομένους ὑπὸ τῶν πατρικίων.

Ἀπὸ τοῦ μεσαιῶνος καὶ ἐντεῦθεν οἱ Τραπεζίται ἤρχισαν νὰ ἐπεκτείνωσι τὰς ἐργασίας των. Τὸ ἐμπόριον τοῦτο κατ' ἀρχὰς ἐνηργεῖτο διὰ νομισμάτων, βραδύτερον ὁμῶς διὰ γραμματίων καὶ συναλλαγματικῶν διὰ τῶν ὁποίων ἔλαβε μεγαλειτέραν ἀνάπτυξιν. Διὰ τῶν πιστωτικῶν γραμματίων τὸ δάνειον ἔλαβε τὴν μορφήν τῆς προεξοφλήσεως καὶ ἡ ἐργασία αὕτη προσετέθη εἰς τὰς ἄλλας τραπεζικὰς καὶ διευκόλυνε τὴν κίνησιν τῆς κυκλοφορίας. Διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐργασιῶν ἐπηκολούθησεν ὁ καταμερισμὸς τῶν ἔργων καὶ τὸ ἐμπόριον τῶν Τραπεζῶν ὑπεδιηρέθη εἰς πολλοὺς κλάδους. Κατὰ τὴν χρονολογικὴν σειρὰν αἱ Τράπεζαι ὑποδιαιροῦνται εἰς Τραπεζὰς καταθέσεως καὶ ἐξισώσεως λογαριασμῶν (virement) καὶ εἰς Τραπεζὰς προεξοφλήσεως καὶ ἐκδόσεως.

Αἱ Τράπεζαι καταθέσεως ἀνεπτύχθησαν κατὰ τὸν μεσαιῶνα καὶ εἰς τὰς μεγάλας ἐμπορικὰς πόλεις. Αἱ σημαντικώτεραι τούτων ὑπῆρξαν αἱ Τράπεζαι τῆς

Βενετίας, τοῦ Ἀμστελλοδάμου καὶ τοῦ Ἀμβούργου
 Ἐκτοτε ἡ τελειοποίησις καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῶν Τραπεζῶν ἐπηκολούθησεν ἄνευ ἀναστολῆς, μέχρι τῆς σημερινῆς αὐτῶν μορφῆς διὰ τῆς ὁποίας ἀπέβησαν σημαντικοὶ παράγοντες τῆς κυκλοφορίας καὶ τῆς παραγωγῆς τοῦ πλούτου.

Αἱ Τράπεζαι τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς. — Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος. — Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ἰδρύθη κατὰ τὸ ἔτος 1842. Ἐνεκα τοῦ κύκλου τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος εἶνε συγχρόνως ἐκδοτική, προεξοφλητικὴ, ὑποθηκικὴ καὶ γεωργικὴ. Ὡς ἐκδοτικὴ ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα ἔχει προνόμιον ἐκδόσεως τραπεζογραμματίων τὸ ὁποῖον διὰ τῆς ἀπὸ 28 Φεβρουαρίου 1903 συμβάσεως, κατέστη ἀποκλειστικὸν δι' αὐτήν, καθιερωθέντος τοῦ ἐνιαίου τῆς ἐκδοτικῆς Τραπεζῆς.

Τὸ δικαίωμα ὅμως τοῦτο θὰ περιέλθῃ εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν κατὰ τὴν 26 Ἀπριλίου 1920, ὅποτε λήγει ἡ τελευταία δοθεῖσα ἀνανέωσις προνομίου εἰς τὴν Ἴονικὴν Τράπεζαν, ἐὰν μὴ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἐπέλθῃ ἡ συγχώνευσις τῆς Ἴονικῆς. Διὰ τῆς ἰδίας συμβάσεως τὸ ἀποκλειστικὸν τοῦτο προνόμιον ἀνανεώθη διὰ τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν, ἀντὶ ἀναλόγων ἀνταλλαγμάτων πρὸς τὸ Κράτος καὶ παρετάθη μέχρι τῆς 31 Δεκεμβρίου 1930.

Ὡς ὑποθηκικὴ λειτουργεῖ ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα διὰ τῆς παροχῆς δανείων ἐπὶ ὑποθήκῃ ἐξυπηρετουμένων ἐκ

τοῦ ἐξωτερικοῦ δανείου τῶν 72,716,400 φράγκων τὸ ὁποῖον συνωμολόγησε διὰ λαχειοφόρων ὁμολογιῶν ἐπιτηδες διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον.

Αἱ κύριαί ἐργασίαι τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς εἶνε προεξοφλήσεις ἐμπορικῶν γραμματίων, δάνεια ἐπὶ ὑποθήκῃ ἐντὸς τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, ἐκδοσις τραπεζογραμματίων, ταμειυτήριον, γεωργικαὶ χορηγήσεις, δάνεια ἐπὶ ἐνεχύρῳ τίτλων καὶ ἐμπορευμάτων, δάνεια πρὸς δήμους, λιμένας καὶ λοιπὰ νομικὰ πρόσωπα, ἐκδοσις ἐντόκων ὁμολογιῶν κ.τ.λ., ἐργασίαι ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ συναλλάγματος, συμμετοχὴ εἰς τὰ ἔθνικὰ δάνεια καὶ ὑπηρεσία τῶν ἔθνικῶν δανείων.

Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα δυνάμει τῆς κυρωθείσης συμβάσεως, θὰ ἔχῃ μετ' οὐ πολὺ τεσσαράκοντα ἐν ὄλῳ ὑποκαταστήματα ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ Τράπεζα τῆς Ἀγγλίας, τὸ κραταιότερον πιστωτικὸν ἴδρυμα τοῦ κόσμου, ἐνεργεῖ προεξοφλήσεις, δάνεια ἐπὶ ἐνεχύρῳ ἐμπορευμάτων, δέχεται ἀτοκούς καταθέσεις. Διαιρεῖται εἰς δύο τμήματα. Εἰς τὸ τμήμα τῆς ἐκδόσεως, διατελοῦν ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τοῦ Κράτους καὶ εἰς τὸ τμήμα τῶν τραπεζικῶν ἐργασιῶν, ἀνεξάρτητον τοῦ κυβερνητικοῦ ἐλέγχου. Ἡ Τράπεζα τῆς Ἀγγλίας εἶνε ἰσχυρὸν βοήθημα τοῦ δημόσιου οικονομικοῦ ὀργανισμοῦ τῆς Ἀγγλίας. Εἰσπράττει τὰ δημόσια ἔσοδα καὶ πληρώνει τὸ μεγαλειότερον μέρος τῶν χρεῶν τῶν ὀφειλομένων εἰς τοὺς δανειστάς τοῦ Κράτους.

Εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὑπάρχει μέγας ἀριθμὸς Τραπεζῶν ὑπὸ διάφορα ὀνόματα.

Ἡ Τράπεζα τῆς Γαλλίας καὶ αὐτὴ μεγίστης σημασίας πιστωτικὸν ἴδρυμα προεξοφλεῖ γραμμάτια, δέχεται ἀτόκους καταθέσεις, ἐνεργεῖ προκαταβολὰς ἐπὶ τῶν χρεωγράφων, τῶν μετοχῶν καὶ τῶν ὁμολογιῶν σιδηροδρόμων καὶ δέχεται εἰς κατάθεσιν ταῦτα, ἀνοίγει τρεχουμένους λογαριασμοὺς εἰς ἰδιώτας. Εἰς τὴν Γαλλίαν ἐπίσης λειτουργοῦσι πολλαὶ ἕτεραι Τράπεζαι παγκοσμίου φήμης.

Εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς ὁ θεσμὸς τῶν Τραπεζῶν ἔλαβε πολλὰς μετατροπὰς. Εἰς τινὰς πολιτείας, τὰς εἰδικῶς καλουμένας Πολιτείας τῆς Νέας Ἀγγλίας, ἡ ἐλευθερία ὑπῆρξε πλήρης. Εἰς τὰς ἄλλας πολιτείας ὅμως ἐπενέβη ἡ νομοθεσία, ἀκόμη καὶ εἰς τὴν πολιτείαν τῆς Νέας Ὑόρκης. Εἰς τὰς πολιτείας ταύτας αἱ Τράπεζαι δὲν δύνανται νὰ ἐκδίδουν γραμμάτια ἄνευ τοῦ δημοσίου ἐλέγχου, ὀφείλουν δὲ πρὸς ἐγγύησιν νὰ καταθέσουν δημόσια χρεώγραφα, δηλαδὴ νὰ δανείσουν τὰ κεφάλαιά των εἰς τὸ Κράτος.

Εἰς τὰς ἄλλας χώρας τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς ἐμιμήθησαν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Γαλλίαν διὰ τὸν ὀργανισμὸν τῶν Τραπεζῶν.

Ἔτερα πιστωτικὰ ἰδρύματα. — Μεγάλα οἰκονομικὰ καταστήματα ἰδρύθησαν εἰς τὴν Εὐρώπην ἀπὸ ἡμίσεως περίπου αἰῶνος ὑπὸ διάφορα ὀνόματα, ἰδίως ὅμως καὶ ἐταιρίαι κινητῆς πίστεως σκοποῦσαι διὰ τῶν κεφαλαίων καὶ τῆς πίστεως αὐτῶν τὴν δημιουργίαν βιομηχανικῶν κυρίως ἐπιχειρήσεων. Πρὸς τὸν σκοπὸν

τουτον ανέλαβον τὴν ἔκδοσιν τῶν μετοχῶν τῶν ἐπιχειρήσεων, τὰς ὁποίας ἤθελον νὰ ἐνισχύσουν ἢ διὰ τῶν ἰδίων ὁμολογιῶν, ἢ γόρασαν ἀριθμὸν τινα μετοχῶν ἐπὶ σκοπῷ ἐπικερδοῦς μεταπωλήσεως. Οὕτω αἱ Τράπεζαι αὗται ἀποβαίνουν κερδοσκοπικαὶ ἐπιχειρήσεις διὰ τὴν ἀγορὰν καὶ τὴν πώλησιν τίτλων καὶ τὴν χρηματιστικὴν κερδοσκοπίαν. Πλὴν τούτων ὅμως αἱ Τράπεζαι αὗται ἐνεργοῦσι καὶ τινὰς τῶν κυρίως Τραπεζικῶν ἐργασιῶν.

Αἱ Τράπεζαι ἀγροτικῆς πίστεως εἶνε ποικιλία τῆς καθόλου βιομηχανικῆς πίστεως.

Διὰ τῆς ἀγροτικῆς πίστεως ἐπιδιώκεται ἡ χρησιμοποίησις τοῦ ἐδάφους πρὸς ἀσφάλειαν δι' ἀπόκτησιν χρήματος, σκοπὸς τουτέστι εἶνε ὅπως προικισθῇ κεφάλαιον κατ' ἐξοχὴν ἀκίνητον δι' ὄλων τῶν πλεονεκτημάτων τοῦ κινήτου κεφαλαίου, νὰ διευκολυνθοῦν τὰ δάνεια ὑπὲρ τῆς ἐλευθέρας ἐγγείου ἰδιοκτησίας, νὰ ἀπαλλαγῶσιν οἱ γαιοκτῆμονες τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν τοκογλύφων, νὰ καλλιεργηθῇ οὕτω τὸ ἔδαφος καὶ νὰ ἐνισχυθῇ ἡ εὐφορία αὐτοῦ διὰ τῶν κεφαλαίων. Οὕτω ὁ κύριος σκοπὸς τῶν καταστημάτων τούτων συνίσταται εἰς τὴν δημιουργίαν μεσαζόντων ἰδρυμάτων μεταξὺ τῶν ἰδιοκτητῶν καὶ τῶν κεφαλαιούχων.

Τὸ μέγιστον τοιοῦτου εἶδους ἴδρυμα, τὸ *Crédit Foncier* τῆς Γαλλίας, λειτουργεῖ ἀπὸ τοῦ 1852. Σκοπὸς αὐτοῦ εἶνε κυρίως ἡ παροχὴ δανείων ἐπὶ ὑπόθηκῃ εἰς τοὺς ἰδιοκτῆτας ἀκινήτων, ἐξοφλουμένων διὰ τοκοχρεωλυσίων, εἰς τὰ ὁποία προστίθεται καὶ

πρόσθ τ: διὰ τὰς δαπάνας τῆς διοικήσεως, ἢ ἐκδόσεις
 ὁμολογιῶν ἐντόκων, ληξιαρχείων ἀναλόγων πρὸς τὸ
 πρόσθ τῶν ὑποχρεώσεων τῶν υπογεγραμμένων πρὸς
 ἑξέλιξ αὐτοῦ, καὶ ἢ διαπραγματεύσεις τῶν ὁμολογιῶν
 τούτων.

Τὸ ἴδρυμα τοῦτο ἔχει τὸ προνόμιον τῶν ἐργασιῶν
 τούτων δι' ὅλην τὴν Γαλλίαν καὶ διατελεῖ ὑπὸ
 τὸν ἀμεσον ἑλεγχον τῆς Κυβερνήσεως.

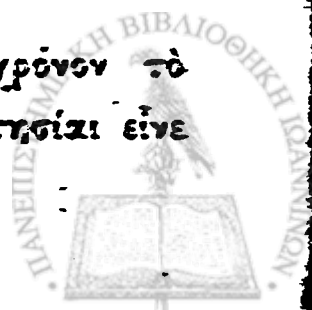
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'

Ἡ γεωργικὴ βιομηχανία.

Εἰς τὴν οικονομικὴν ἐπιστήμην ἐξετάζεται ἡ γῆ ὡς
 σημαντικὸν κεφάλαιον καὶ ἐπιζητεῖται ὑπὸ ποίας περι-
 στάσεως τὸ κεφάλαιον τοῦτο παράγει πλοῦτον.

Μεγάλη καὶ μικρὰ καλλιέργεια. — Ἡ ἰδιοκτη-
 σία διακρίνεται εἰς μεγάλην καὶ μικρὰν ἰδιοκτησίαν.
 Εἰς τὴν Ἑλλάδα αἱ καλλιεργούμεναι ἐκτάσεις ἀνέρ-
 χονται εἰς 15 ἑκατομμύρια στρέμματα περίπου. Ἐκ
 τούτων τὰ πλείστα, ἰδίως εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ
 τὰς νήσους, ἀνήκουν εἰς τὴν μικρὰν ἰδιοκτησίαν. Με-
 γάλῃ ἰδιοκτησίᾳ ὑπάρχει μόνον εἰς τινὰ μέρη τῆς
 Θεσσαλίας, τὰ καλούμενα τσιρλίκια.

Οἱ οικονομολόγοι συνεζήτησαν μακρὸν χρόνον τὸ
 ζήτημα εἴναι αἱ μεγάλαι ἢ αἱ μικραὶ ἰδιοκτησίαι εἶνε

εὐνοϊκώτεραι διὰ τὴν παραγωγὴν. Καὶ αἱ μὲν ὁμῶς καὶ αἱ δὲ παρουσιάζουν πλεονεκτήματα καὶ ἑλαττώματα.

Τὰ πλεονεκτήματα τῆς μεγάλης ιδιοκτησίας ἢ καλλιέργειας συνίστανται εἰς δραστηριωτέραν παραγωγὴν, διότι ἐπ' αὐτῆς εὐρίσκεται πλούσιος ιδιοκτῆτης, εὐφυής, κατανοῶν καὶ ἐπωφελοῦμενος τῶν ἀγροτικῶν τελειοποιήσεων. Ἐχει περισσότερα κεφάλαια, δύναται νὰ ἐφαρμόσῃ τὰ ἐπωφελέστερα μέσα τῆς ἐκμεταλλεύσεως. Οὕτω οἱ πλούσιοι λαοί, ὅπως οἱ Ἄγγλοι καὶ οἱ Ἀμερικανοί, εὐνοοῦν τὴν μεγάλην καλλιέργειαν.

Τὰ πλεονεκτήματα ἀφ' ἑτέρου τῆς μικρᾶς ιδιοκτησίας εἶνε πολλαπλᾶ: Πρῶτον καλλιεργοῦμεναι ὑπὸ τοῦ ἰδίου ιδιοκτῆτου παράγουν περισσότερο, διότι ἡ καλλιέργεια τοῦ ιδιοκτῆτου εἶνε προτιμωτέρα τῆς καλλιέργειας τοῦ ἐνοικιαστοῦ. Ὁ ιδιοκτῆτης ἀναπτύσσει μεγαλειτέραν δραστηριότητα περιβάλλει δὲ διὰ πολλῶν καὶ ἀενάων μεριμνῶν τὸ εἶδος τῆς καλλιέργειας του. Βοηθεῖται ὑπὸ τῆς οἰκογενείας του, ἐνδιαφερομένης ὡς αὐτὸς ὅπως ἐνισχυθῇ τὸ ἔδαφος πρὸς ἀφθονωτέραν παραγωγὴν. Ἐπιτρέπει ἡ μικρὰ ιδιοκτησία ὅπως ἕκαστος κατέχει μῦρον τι τῆς πατρῴας γῆς καὶ παραμένει ἐκ τούτου περισσότερο προσκεκολλημένος πρὸς αὐτὴν καὶ πρὸς τὴν ιδέαν τῆς δημοσίας τάξεως. Τέλος ἡ μικρὰ ιδιοκτησία προάγει τὴν οἰκονομίαν καὶ τὴν ἀποταμίευσιν.

Ἐκ τούτων ὁμῶς καθίσταται δύσκολον νὰ ἀποφανθῇ τις περὶ τοῦ ποῖα εἶνε προτιμητέα τῶν δύο

καλλιεργειῶν. Πρέπει νὰ προτιμᾶται ἡ μεγάλη καλλιέργεια διὰ τὰς μεγάλας ἐργασίας τῆς ἐκχερσώσεως, διὰ τὰς ἐργασίας τέλος τὰς ἀπαιτούσας μᾶλλον κεφάλαιον καὶ ἰσχύϊν ἢ μερίμνας. Ἡ μικρὰ ἰδιοκτησία εἶνε καλλιτέρα διὰ τὰς λεπτὰς καλλιεργείας ὅπως τὰς ἀμπέλους, τὰ καρποφόρα δένδρα καὶ τοὺς κήπους.

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Η ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΙΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'

Περὶ ἀποταμιεύσεως.

Ἡ ἀποταμίευσις εἶνε ἡ μερὶς τῶν προϊόντων, τὰ ὅποια διαφυλάττονται, ὅπως χρησιμεύσωσι διὰ νέαν παραγωγὴν, εἶνε ὡσαύτως ἡ θυσία τοῦ παρόντος ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ μέλλοντος. Ἡ ἀποταμίευσις δὲν εἶνε ἀποθησαύρισις.

Ὁ φυλάργυρος ὁ ὅποιος κρύπτει τὰ χρήματά του εἰς ἓν ὑπόγειον δὲν ἀποταμιεύει, διότι ἡ ἀποταμίευσις συνεπάγεται καὶ τὴν χρῆσιν τῶν κεφαλαίων διὰ νέαν παραγωγὴν.

Ἡ ἀποταμίευσις πραγματοποιεῖται καὶ ὅπου ἀκόμη ὑπάρχει ἄμεσος κατανάλωσις, ἀρκεῖ ἡ κατανάλωσις νὰ εἶνε παραγωγικὴ π. χ. ἐργάτης τις βιομηχανικοῦ καταστήματος ἐξοικονόμησε εἰς τὸ διάστημα 3 μηνῶν ἀπὸ τὸ ἡμερομίσθιον του τὸ ποσὸν τῶν 40 δραχμῶν. Πῶς θὰ χρησιμοποίησῃ τὸ ποσὸν τοῦτο; Θὰ τὸ ἐξωδεύσῃ εἰς τι οἰνοπωλεῖον; ἀλλὰ τότε δὲν γίνεται ἀποταμίευσις, τούναντίον ἂν προνοῶν διὰ τὸ μέλλον ἀγοράσῃ

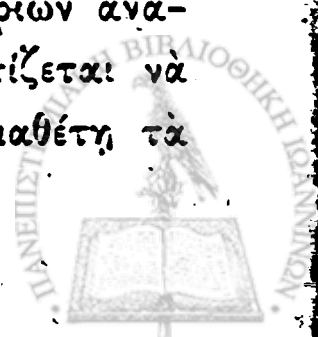
μὲ τὸ ποσὸν χρήσιμα πράγματα, τότε γίνεται ἀποταμίευσις.

Ἡ ἀποταμίευσις εἶνε ἀπαραίτητος πρὸς σχηματισμὸν κεφαλαίου καὶ πρὸς αὔξησιν αὐτοῦ.

Ἀποταμίευσις προσέτι εἶνε ὁ περιορισμὸς τῶν δαπανῶν εἰς τὰς ἀπολύτως ἀναγκαίας. Δηλαδή ὁ μὲν ἀνὴρ νὰ ἀποφεύγῃ νὰ δαπανᾷ εἰς τὸ χαρτοπαίγνιον, τὰ οἰνοπωλεῖα κ.τ.λ. καὶ νὰ χρησιμοποιοῖ ἐπωφελῶς τὸν καιρὸν του καὶ νὰ μεταχειρίζεται τὰς διανοητικὰς ἢ σωματικὰς του δυνάμεις πρὸς παραγωγὴν. Ἡ δὲ γυνὴ νὰ περιορίζῃ τὰς οἰκιακὰς καὶ δαπάνας νὰ φροντίζῃ διὰ τὴν συντήρησιν τῆς οἰκίας. Πᾶσα οἰκογένεια ὅσον πτωχὴ καὶ ἂν ὑποτεθῆ δύναται νὰ οἰκονομῇ ποσὸν τι κατ' ἐκάστην καὶ νὰ τὸ μεταχειρίζηται ὡς κατωτέρω θὰ εἴπωμεν εἰς τὰς ἐταιρίας τῆς ἀποταμιεύσεως καὶ τῆς ἀλληλοβοηθείας.

Ταμειυτήρια.—Τὰ ταμειυτήρια εἶνε καταστήματα κοινωφελῆ, προορισμὸν ἔχοντα ὅπως εὐκολύνωσι τὴν ἀποταμίευσιν, ὅπως λαμβάνωσι καὶ τοποθετῶσι ἐπωφελῶς τὰς μικρὰς οἰκονομίας τῶν ἐργατῶν ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου αὐτῶν. Λαμβάνοντα τὰς ἐλαχίστας οἰκονομίας τοποθετοῦσιν αὐτὰς λίαν ἀσφαλῶς, ἐπιτρέποντα εἰς τοὺς καταθέτας ὅπως ἐν πάσῃ στιγμῇ καὶ ὅποτε θελήσωσιν, ἀποσύρωσι τὰ κατατεθέντα ποσὰ ἄνευ πολλῶν διατυπώσεων.

Διοικήσεις.—Ἡ διοικήσεις τῶν ταμειυτηρίων ἀνατίθεται εἰς συμβούλιον, τὸ ὁποῖον ἐπιφορτίζεται νὰ τηρῇ διπλογραφικῶς τὰ βιβλία καὶ νὰ διαθέτῃ τὰ

κατατεθειμένα ποσά εις αγοράν όμολογιών ή να τα καταθέτη εις ώρισμένην Τράπεζαν.

Πάντοτε όμως τó ταμειυτήριον υποχρεούται να διατηρή προσόν τι του κεφαλαίου δια να εξασφαλίζεται ή υπηρεσία των επιστροφών κατ' αναλογίαν συνήθως 10 επί τοις 100 επί του συνόλου των καταθέσεων.

Η σημασία των ταμειυτηρίων είνε μεγίστη. Δυστυχώς εις την Ελλάδα τοιαύτα ταμειυτήρια κυρίως είνε δέν υπάρχουν, τὰ εις τινας πόλεις όμως ιδρυθέντα έδωκαν σημεία τινα δράσεως. Τὰ μάλλον προοδεύσαντα είνε ο «Σπαρτιατικός Σύδεσπος» εν Σπάρτη, τó λαϊκόν ταμειυτήριον «Άγιος Κωνσταντίνος» εν Πάτραις και τó ταμειυτήριον ο «Δαφνών» εν Καλάμαις, των οποίων αί καταθέσεις άνέρχονται εις 400 χιλ. δραχ. περίπου. Αι Τράπεζαι όμως διατηρούσι τοιοῦτον ταμείον δια τὰς μικράς αποταμιεύσεις. Άπεναντίας εις τὰς λοιπὰς χώρας τής Ευρώπης, όπου τó πνεῦμα τής αποταμιεύσεως είνε άνεπτυγμένον, λειτουργεί μέγας αριθμός τοιοῦτων ταμειυτηρίων. Ο όργανισμός των ταμειυτηρίων είνε περίπου όμοιόμορφος. Πλήν των πρωτευουσών τὰ ταμειυτήρια είνε ανοικτά την Κυριακήν μόνον. Η πρώτη κατάθεσις δέν δύναται να είνε κατωτέρα τής δρχμής. Ο καταθέτης λαμβάνει όνομαστικόν βιβλιάριον, εις τó όποιον καταγράφονται πᾶσαι αί πράξεις εις τὰς όποιας δίδει άφορμήν ο λογαριασμός του. Ουδεμία έργασία είνε έγκυρος έαν μή φέρη εκτός τής υπογραφής του ταμίου και την υπογραφήν του δικητοῦ ή του έπιφορτισμένου τόν έλεγχον άντιπροσώπου.

Οὐδείς δύναται νὰ ἔχη δύο βιβλιάρια ταμειυτηρίου ἐπὶ πεινῇ ἀπωλείας τῶν τόκων ἢ τοῦ ὅλου τῆς καταθέσεως.

Ὁ ἀνοικτός λογαριασμός ἐκάστου καταθέτου δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ τὸ ποσὸν τῶν 1500 φράγκων.

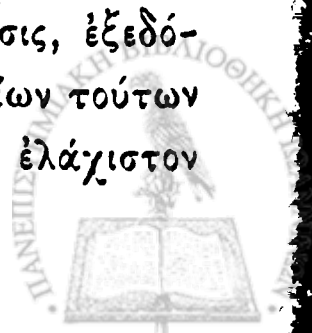
Ὁ λογαριασμός ἐκάστου καταθέτου κανονίζεται κατ' ἔτος καὶ τὰ κατατιθειμένα κεφάλαια αὐξάνουν διὰ τῶν ἐτησίων τόκων. Ὁ τόκος ποικίλλει ἀπὸ 3 ἕως 4 τοῖς 100.

Τὰ ταμειυτήρια ἀποδίδουν ἐν ὄψει τὰ κατατεθειμένα ποσά. Αἱ ἐπιστροφᾶι ὅμως συνήθως εἶνε ἀπαιτηταὶ μετὰ χρονικὸν διάστημα μιᾶς ἢ δύο ἐβδομάδων.

Τὰ σχολικὰ ταμειυτήρια ἰδρύθησαν διὰ τὸν παιδαγωγικὸν σκοπὸν τοῦ νὰ διδάξουν τὴν ἀποταμίευσιν εἰς τοὺς παῖδας.

Τὰ ταχυδρομικὰ ταμειυτήρια εἶνε ἐπίσης εὐρέως διαδεδομένα. Αἱ καταθέσεις εἰς τὰ τοιοῦτου εἶδους ταμειυτήρια ἐνεργοῦνται εἰς ὅλα τὰ ταχυδρομικὰ γραφεῖα. Τὸ ἐλάχιστον ποσὸν τῆς καταθέσεως καὶ ἐνταῦθα ὠρίσθη εἰς 1 δραχμὴν, παρέχουν δὲ τὸν αὐτὸν τόκον μὲ τὰ κοινὰ ταμειυτήρια, καθοριζόμενον διὰ διατάγματος. Τὸ ποσὸν τῶν καταθέσεων δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ τὰ 1500 φράγκα. Αἱ αἰτήσεις ἐπιστροφῆς ἀπευθύνονται εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ Ταχυδρομείου καὶ ἡ ἀπόδοσις γίνεται ἐντὸς δέκα πέντε ἡμερῶν.

Διὰ νὰ διευκολυνθῇ ἡ μικρὰ ἀποταμίευσις, ἐξεδόθησαν δελτία ἀποταμιεύσεως. Διὰ τῶν δελτίων τούτων πᾶς ὅστις, μὴ δυνάμενος νὰ καταθέσῃ τὸ ἐλάχιστον

δριον τῆς δραχμῆς, ἐπιθυμεῖ νὰ ἀποταμιεύσῃ, δύναται νὰ ἀγοράσῃ γραμματόσημα τῶν 5 ἢ 10 λεπτῶν καὶ νὰ τὰ τοποθετήσῃ, εἰς τὸ δωρεὰν παρεχόμενον δελτίον. Ὅταν τὸ δελτίον τοῦτο συμπληρωθῇ μὲ γραμματόσημα ἀξίας τοῦλάχιστον ἑνὸς φράγκου, κατατίθεται εἰς τὸ Ταχυδρομεῖον ὡς χρηματικὴ κατάθεσις ἀναλόγως τῆς ἀξίας τῶν γραμματοσήμων.

Ἐταιρίαι ἀποταμιεύσεως. — Ὑπάρχουν εἰς τινὰ τῶν Κρατῶν τῆς Εὐρώπης πολλαὶ ἐταιρίαι ἐπιτρέπουν εἰς τὰ μέλη αὐτῶν οικονομίας ἀκόμη καὶ ἐπὶ τῶν καθημερινῶν δαπανῶν τῆς ζωῆς. Ἴδου πῶς λειτουργοῦν ἐν γένει. Κατόπιν προηγουμένης συνενοήσεως μεταξὺ τῆς ἐταιρίας καὶ τῶν ἐμπόρων μιᾶς πόλεως (παντοπωλῶν, κρεοπωλῶν, ἀρτοποιῶν, ὑποδηματοποιῶν, ραπτῶν κ.τ.λ.), τὰ συμμετέχοντα μέλη δύναται νὰ ἀγοράσουν ὅ,τι τοῖς ἀναγκαιοῖ δι' εἰδικοῦ νομίματος ἢ μᾶλλον σήματος (jeton).

Οἱ ἐταῖροι ἀγοράζουν τὰ σήματα αὐτὰ ἀπὸ τὸν ταμίαν τῆς ἐταιρίας καὶ κατὰ τὴν ἀγορὰν ταύτην γίνεται εἰς αὐτοὺς ἀμέσως ἔκπτωσις 5 τοῖς 100, ἢ ὅποια καταγράφεται εἰς τὰ βιβλιάρια αὐτῶν. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἔτους ἢ ἔκπτωσις αὕτη ἐν τῷ συνόλῳ τῆς κατατίθεται εἰς τὸ Ἐθνικὸν ταμεῖον τῶν συντάξεων εἰς τὸ ὁποῖον ἕκαστον μέλος κατέχει ἀτορικὸν βιβλιάριον. Ἴδου καὶ ἓν παράδειγμα. Ὁ Παῦλος εἶνε μέτοχος ἐταιρίας ἀποταμιεύσεως, ὀφείλει 25 δραχ. εἰς τὸν ἀρτοποιόν του, 30 δραχ. εἰς τὸν κρεοπώλην του, 15 δραχ. εἰς τὸν παντοπώλην του καὶ 40 δραχ.

εις τὸν ράπτην του, ἦτοι 100 δραχμᾶς ἐν συνόλῳ. Ἀγοράζει ἀπὸ τὸν ταμίην τῆς ἐταιρίας 100 δραχμῶν σήματα. Ὁ ταμίας τοῦ δίδει σήματα ἀξίας 100 δραχμῶν, καταγράφει δὲ εἰς τὸ βιβλίον του κατὰ θεσιν 5 δραχμῶν. Μὲ τὰ σήματα θὰ ἐξοφλήσῃ τὰ χρέη του πρὸς τοὺς προμηθευτάς του, οἱ ὅποιοι ἔχουν ἰδιαιτέραν σύμβασιν μὲ τὴν ἐταιρίαν καὶ θὰ ἐξοικονομήσῃ 5 δραχμᾶς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'

Ἡ ἀσφάλεια.

Ἡ ἀσφάλεια εἶνε ἡ εὐφραδέστερα ἐφαρμογὴ τῆς ἀρχῆς τῆς προβλεπτικότητος. Ἐγκεῖται ἡ ἀσφάλεια εἰς τὴν ἔνωσιν πολλῶν προσώπων, ὑποκειμένων κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον εἰς τοὺς αὐτοὺς κινδύνους, εἰς τὴν καταβολὴν παρ' ἐκάστου ἐξ αὐτῶν συνεισφορᾶς, ἀναλόγου πρὸς τοὺς κινδύνους καὶ τὰς ζημίας, τὰς ὁποίας μακρὰ πείρα καὶ παρατήρησις ἐβεβαίωσε καὶ εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ποσοῦ τῶν καταβολῶν τούτων πρὸς ἀποζημιώσιν ἐκείνου ἐκ τῶν ἐταίρων, ὁ ὅποιος ἤθελε ὑποστῆ τὴν ζημίαν τὴν προβλεφθεῖσαν.

Αἱ ἀσφαλιστικαὶ ἐταιρίαι εἶνε διαφόρων εἰδῶν. Ἡ θαλασσία ἀσφάλεια ἐξασφαλίζει τὴν ἀπώλειαν τοῦ πλοίου εἰς τὴν θάλασσαν καὶ τοῦ φορτίου. Αἱ ἀγροικαὶ ἢ γεωργικαὶ ἀσφάλειαι ἐξασφαλίζουν τὰ συμφέροντα τῶν γεωργῶν. Αἱ ἀσφάλειαι κατὰ τῶν ἀτυχη-

μάτων καὶ αἱ ἀσφάλειαί τῆς ζωῆς, ἀποζημιώνουν διὰ τὰς συνεπείας τῶν ἀτυχημάτων ἢ διὰ τὸν θάνατον.

Ἀσφάλεια κατὰ τῶν ἀτυχημάτων. — Δύο εἰδῶν ἀσφάλειαί κατὰ τῶν ἀτυχημάτων ὑπάρχουν: ἡ ἀτομικὴ ἀσφάλεια καὶ ἡ περιληπτικὴ ἀσφάλεια.

Ἡ ἀτομικὴ ἀσφάλεια ἀντικείμενον ἔχει τὴν ἐξασφάλισιν τῶν ἀσφαλιζομένων κατὰ τῶν συνεπειῶν τῶν σωματικῶν βλαβῶν, προερχομένων ἀμέσως ἐκ βιαίας ἀφορμῆς, ἐξωτερικῆς καὶ ἀκουσίας καὶ εἰς τὴν καταβολὴν, ἐν περιπτώσει τραυμάτων, τῶν ἀποζημιώσεων τῶν καθοριζομένων νομίμως.

Αἱ ἀποζημιώσεις αὗται ὀρίζονται ἀναλόγως τῶν συνεπειῶν τοῦ ἀτυχήματος. Συνεπεία τῶν ἀπροβλεπτῶν καὶ ἀκουσίων τούτων σωματικῶν βλαβῶν τρεῖς εἶνε αἱ ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτῶν κατηγορίαι εἰς τὰς ὁποίας δύναται νὰ ὑπαχθῇ ὁ παθὼν. Καὶ πρῶτον πιθανὸν νὰ μείνῃ προσωρινῶς ἀνάπηρος, δεύτερον διαρκῶς ἀνάπηρος καὶ τρίτον πιθανὸν νὰ ἐπέλθῃ ὁ θάνατος. Διὰ τὰς δύο τελευταίας περιπτώσεις ἡ ἀποζημίωσις εἶνε ὠρισμένη, διὰ τὴν κατάστασιν τραυμάτων καὶ προσωρινῆς ἀνικανότητος ἡ ἀποζημίωσις ὀρίζεται εἰς καθημερινὴν καταβολὴν ὠρισμένου ποσοῦ, ἢ διάρκειά τῆς ὁποίας δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ τὰς 100 ἡμέρας.

Ἡ περιληπτικὴ ἀσφάλεια σκοπὸν ἔχει τὴν ἐξασφάλισιν τῶν ἐργολάβων κατὰ τῶν ἐκ μέρους αὐτῶν ἐπιβεβλημένων ἀποζημιώσεων πρὸς τοὺς ἐργάτας τῶν τοὺς ὑφισταμένους οἰανδῆποτε σωματικὴν βλάβην κατὰ

τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐργασίας των, προερχομένην ἐξ ἀφορμῶν βιαίων, ἐξωτερικῶν καὶ ἀκουσίων.

Ἡ ἀσφάλεια αὕτη ὡς ἡ προηγουμένη διακρίνει τρεῖς περιπτώσεις: Τὸν θάνατον, τὴν διαρκῆ ἀνικανότητα καὶ τὴν προσωρινήν. Ἡ ἀπώλεια τοῦ ἀντίχειρος τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἢ τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος θεωρεῖται ὡς διαρκῆς ἀνικανότης.

Ἡ ἀσφάλεια αὕτη περιλαμβάνει πάντας τοὺς ἐργάτας. Ἐν τούτοις δυνατὸν νὰ ὑπάρξουν ἐπιφυλάξεις διὰ τοὺς ἐργάτας τοὺς ὑπερβάντας τὸ 60^{ον} ἔτος ἢ τοὺς μὴ συμπληρώσαντας τὸ 12^{ον}.

Ἡ ἀποζημίωσις καταβάλλεται μόνον ὅταν τὸ ἀτύχημα συμβῇ διαρκούσης τῆς ἐπαγγελματικῆς ἐργασίας.

Κατὰ γενικὸν κανόνα τὸ ἀσφαλιστικὸν συμβόλαιον ἐξασφαλίζει διὰ πάντα τὰ δυστυχήματα, ἀκόμη καὶ διὰ τὰ προερχόμενα ἀπὸ ἀπρονοησίαν τοῦ θύματος, ἀποκλείει μόνον τὴν αὐτοχειρίαν καὶ τὸν ἐκούσιον ἀκρωτηριασμόν. Ἡ ἀποδιδομένη ἀποζημίωσις δὲν πρέπει νὰ συγχωνεύεται μὲ τὰς δαπάνας τῆς νοσηλείας.

Εἰς τὰς περιληπτικὰς ἀσφαλείας ὁ ἐργολάβος εἶνε ὑπεύθυνος διὰ τὰς καταθέσεις ἀπέναντι τῆς ἐταιρίας. Πρὸς τοῦτο δύναται νὰ ἐνέργῃ κράτησιν ἐκ τοῦ μισθοῦ τῶν ἐργατῶν του. Ὅφειλει ἐπὶ πλέον νὰ φέρῃ εἰς γνῶσιν τῆς ἀσφαλιστικῆς ἐταιρίας ἐπὶ ποῖνῃ ἐκπτώσεως τοῦ δικαιώματος, ἐντὸς τεσσαράκοντα ὀκτῶ ὥρων πᾶν δυστύχημα συμβᾶν εἰς τὸ ἐργαστήριόν του.

Ἐν περιπτώσει διαμφισβητήσεων ὁ τραυματίας

ἐργάτης δέον νὰ ἀπευθυνθῆ πρὸς τὸν ἐργολάβον καὶ οὐχὶ πρὸς τὴν ἑταιρίαν.

Ἡ ἀποζημίωσις δὲν καταβάλλεται εἰς τοὺς κληρονόμους, ἀλλ' εἰς ἐκείνους, οἵτινες πάσχουν περισσότερο συνεπείᾳ τοῦ θανάτου, ἰδίως πρὸς τὴν γῆραν, κατ' ἀναλογίαν ὠριζομένην ὑπὸ τῶν δικαστηρίων.

Εἰς τὴν περίπτωσιν κατὰ τὴν ὅποιαν τὸ δυστύχημα ἐπῆλθεν ἐκτὸς τῆς ἐργασίας, εἰς τὸν δρόμον π. χ., ὁ ἀσφαλισθεὶς διατηρεῖ τὸ δικαίωμα ὅπως προστρέξῃ ἀπ' εὐθείας πρὸς τὴν ἑταιρίαν καὶ πρὸς τὸν ὑπεύθυνον διὰ τὸ δυστύχημα.

Ἀσφάλεια ζωῆς. — Μία τῶν ἀσφαλειῶν αἱ ὁποῖαι ἀξίζουν ἰδιαιτέραν σύστασιν εἶνε καὶ ἡ ἐπὶ τῆς ζωῆς ἀσφάλεια, διότι ἐκτείνει τὴν ἐνέργειάν της πέραν τῆς ζωῆς τοῦ ἀνδρός, ἐξασφαλίζουσα τὰς ἀνάγκας τῆς συζύγου καὶ τῶν τέκνων.

Ἡ ἐπὶ τῆς ζωῆς ἀσφάλεια ἦτο μόνις γνωστὴ κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ λήξαντος αἰῶνος. Κατὰ τὸ 1840 τὰ ἠσφαλισμένα κεφάλαια ἀνῆρχοντο μόνις εἰς 231,000 φράγκα. Ἀπὸ τὸ 1840 ἕως τὸ 1859 τὸ σύνολον τῶν κεφαλαίων ἀνῆλθεν εἰς 354 ἑκατομμύρια. Κατὰ τὸ 1890, ἐκτὸς ἐνὸς μόνον ἔτους, ἐγένοντο ἀσφάλεια ζωῆς 542 ἑκατομμυρίων.

Αἱ ἀσφάλεια ζωῆς περιλαμβάνουν τρεῖς κυρίως συνδυασμούς ἀσφαλείας ἐν περιπτώσει θανάτου, ἀσφαλείας ἐν περιπτώσει ζωῆς καὶ τὰς μικτὰς ἀσφαλείας.

Ἡ ἀσφάλεια ἐν περιπτώσει θανάτου δύναται νὰ συνομολογηθῆ δι' ὀλόκληρον τὴν ζωὴν ἢ δι' ὠρισμένην

χρονικήν περίοδον. Βασίζεται ἐπὶ τῆς ιδέας τῆς ἀμοιβαίας ἐταιρίας τῆς συνισταμένης μεταξύ προσώπων ὑπαγομένων πάντων εἰς τὸν αὐτὸν κίνδυνον, τὸν θάνατον καὶ σκοπὸν ἔχει τὴν ἐπανόρθωσιν κατὰ τὸ μέτρον τοῦ δυνατοῦ, τῆς ἐπερχομένης ζημίας. Πράγματι αἱ ἐταιρίαι περιορίζονται εἰς τὴν διαχείρισιν τῆς ἀμοιβαιότητος ταύτης τῆς ὑφισταμένης μεταξύ τῶν διαφόρων ἠσφαλισμένων καὶ διὰ μέσου τῶν ἀσφαλίσεων τὰ ὅποια εἰσπράττουν καὶ οὐχὶ διὰ τῶν ἰδίων αὐτῶν κεφαλαίων, καταβάλλουν τὰ ἀπαιτητὰ ποσὰ ἐκ τοῦ θανάτου ἀριθμοῦ τινος τῶν συμβληθέντων.

Διὰ νὰ ὠρισθῇ τὸ ἀσφάλιστρον ἐκάστου ἀσφαλιζομένου μελετῶνται οἱ καλούμενοι πίνακες θνητότητος. Ὁ Παῦλος τριάκοντα ἐτῶν ἔχει περισσοτέραν πιθανότητα νὰ ζήσῃ ἐπὶ μακρὸν ἀκόμη τοῦ Γεωργίου διατρέχοντος τὸ πεντηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του. Ὁ Παῦλος ὅθεν θὰ καταβάλλῃ μικρότερον ποσὸν ἀσφαλίσεως τοῦ Γεωργίου. Διὰ πρόσωπον τριάκοντα ἐτῶν αἱ ἀσφαλιστικαὶ ἐταιρίαι ὀρίζουν τὸ ἀσφάλιστρον εἰς 2.49⁰/₁₀₀ π. χ. ὁ Ἀνδρέας τριακονταετῆς ἠσφάλισεν ἑαυτὸν εἰς μίαν ἀσφαλιστικὴν ἐταιρίαν ἀντὶ 20,000 δραχμῶν. Θὰ καταβάλλῃ ἐτησίως ἀσφάλιστρον 498 δραχμῶν. Ἐὰν μετὰ τινα χρόνον, ἔστω μετὰ πέντε ἔτη φονευθῇ εἰς μίαν ἐκτροχίαν σιδηροδρομικὴν, τότε οἱ κληρονόμοι του θὰ λάβουν παρὰ τῆς ἐταιρίας τὸ ποσὸν τῶν 20,000 δραχμῶν, ἐνῶ αὐτὸς ἐπιζήσας πέντε μόνον ἔτη τῆς ἀσφαλείας εἶχε καταβάλλει εἰς τὴν ἐταιρίαν διὰ τῶν ἐτησίων ἀσφαλίσεων μόλις 2.490 δραχμάς.

Ἡ ἐν περιπτώσει ζωῆς ἀσφάλεια δύναται νὰ συνομολογηθῆ, κατὰ δύο διαφόρους τρόπους: 1ον) Ὁ ἀσφαλιζόμενος δύναται νὰ ἐπιφυλάξῃ δι' ἑαυτὸν τὸ δικαίωμα κεφαλαίου τινὸς ἐὰν ἐπιζήσῃ πέραν ὠρισμένης τινὸς ἐποχῆς 2ον) δύναται νὰ ἐπιφυλάξῃ τὸ δικαίωμα ἰσοβίου προσόδου ὠρισμένης, ἀπὸ τῆς ὠρισμένης ταύτης ἐποχῆς.

Ἡ μικτὴ ἀσφάλεια συνίσταται εἰς τὴν μεταξὺ τῶν συμβαλλομένων συμφωνίαν, ὅπως τὸ ὑποσχεθὲν ὑπὸ τῆς ἐταιρίας κεφάλαιον καταβάλλεται, εἴτε εἰς τὸν ἴδιον τὸν ἀσφαλιζόμενον, ἐὰν ζῆ ἀκόμη εἰς ὠρισμένην ἐποχὴν, ἢ εἰς τοὺς κληρονόμους αὐτοῦ ἐὰν οὗτος ἀποθάνῃ πρὸ τῆς ὠρισμένης ταύτης ἐποχῆς. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἀσφαλείας πολὺ σύννηθες σήμερον, παρουσιάζει μεγάλα πλεονεκτήματα διότι ἐξασφαλίζει τὴν οἰκογενεὶαν ἀπὸ τῶν βλαβῶν τῆς προώρου ἀπωλείας τοῦ οἰκογενειάρχου, ἐνῶ συγχρόνως παρέχει εἰς τὸν τελευταῖον τοῦτον ὑλικά μέσα διὰ τὸν χρόνον κατὰ τὸν ὁποῖον δὲν θὰ δύναται πλέον νὰ ἐργασθῆ. Τὸ ἀσφαλιστρον τὸ πληρονομηθὲν διὰ τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἀσφαλείας ὑπὸ τριακονταετοῦς ἀσφαλιζομένου εἶνε 3.35 % ἐπομένως ἀσφαλιζόμενος οὗτος δι' 20,000 δραχμὰς θὰ καταβάλλῃ ἑτησίως 670 δραχμὰς.

Πληρωμὴ τῶν ἀσφαλιστρῶν.— Ὁ ἀσφαλιζόμενος ὀφείλει νὰ πληρῶνῃ τακτικῶς τὰ ἀσφαλιστῆρα. Ὄταν τὸ συμβόλαιον διήρκεσε τρία ἔτη καὶ ὁ ἀσφαλισθεὶς περιέλθῃ εἰς ὑλικὴν στενοχωρίαν, μὴ ἐπιτρέψουσιν εἰς αὐτὸν νὰ ἐξακολουθῆ τὴν πληρωμὴν τῶν

ισραηλιστών, εἶνε ἐλεύθερος νὰ ἀποσυρῆθῃ. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἡ ἑταιρεία ἀναγνωρίζει εἰς τὸ συμβόλαιον ἕξιαν ἀνάλωσιν πρὸς τὰ καταβληθέντα ἰσραηλιστῶν. Π. γ. ὁ Ἀνδρέας σπρωμολόγησεν ἰσραηλιτικὴν εἰσοδὸν ἑτῶν διὰ κεφάλαιον 10,000 δραχμῶν. Πληρώνει ἑτησίως ἰσραηλιστῶν 400 δραχμῶν. Εἰν μετὰ παρέλευσιν πέντε ἑτῶν δὲν δύναται πλέον νὰ ἐξαιολογητῆ τὴν καταβολὴν τῶν ἰσραηλιστῶν τὸ συμβόλαιον ἢ ἀδολογητῆ. ἀλλ' ἐπειδὴ ἢ ἔχει καταβῆλαι τὸ τέταρτον τῶν ἰσραηλιστῶν ἢ ἔχει δικαίωμα εἰς τὸ τέταρτον τοῦ ποσῶ τῶν 10,000. τὸ ὑπόλοιπον ἢ καταβλητῆ εἰς αὐτὸν εἰς τὴν συμπερωνημένην διὰ τοῦ συμβολαίου ἐποχὴν.

Οἱ ἰσραηλιζόμενοι συμμετέχουσι τῶν ἑτησίων κερδῶν τῶν ἑταιρειῶν. Ἐκαστος τούτων δύναται νὰ εἰσπράττῃ τὸ μέροςμὰ του ἢ νὰ τὸ ἀρήνῃ, καὶ νὰ περιορίσῃ, ἀναλόγως τὸ ἐπίσιον ἰσραηλιστῶν.

Ἡ Ἀσραηλιστικὴ Ἐταιρεία ὑποχρεοῦται νὰ καταβῆλαι τὰς ὑφειλομένης ἀποζημιώσεις ἐντὸς τριάντα ἡμερῶν, νὰ διαχειρίζηται μετὰ προνοίας τὰ εἰσερχόμενα εἰς τὰ ταμεία τῆς γῆρας καὶ νὰ τοποθετῆ ἐπωρελῶς τὰ ἀποθεματικὰ αὐτῆς κεφάλαια.

Ἀρ' ἑτέρου ὁ ἰσραηλιζόμενος ὑφείλει νὰ παρουσιάσῃ πιστοποιητικὴν ἰατροῦ διαβεβαιούσιν τὴν κατῆστασιν τῆς υἰγείας του, νὰ δηλώσῃ, ἐν πίστῃ, ἀπὸ κρυφίαν τινὰ ἰσθμείων.

Δημόσιαι ἀσφάλειαι.—Κρίτῃ τινὰ μὲ τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ ἐμφυχώσων καὶ ἀναπτύξων τὰς ἰσραηλίας

ζωῆς ἐσύστησαν πρὸς τὸ συμφέρον τῶν οἰκογενειῶν ἀσφαλιστικὰ ταμεία διὰ τὴν περίπτωσιν θανάτου, ἢ δυστυχήματος ἐπισυμβαίνοντος εἰς γεωργικὰς ἢ βιομηχανικὰς ἐργασίας. Ἀλλὰ αἱ ἀσφάλειαι αὐταί, ἀφορῶσαι κυρίως τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀναπήρους, δυστυχῶς δὲν κατενοήθησαν εἰσέτι καὶ δὲν ἔλαβον ἀνάλογον ἀνάπτυξιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄

Αἱ ἐταιρίαι ἀλληλοβοηθείας.

Αἱ ἐταιρίαι ἀλληλοβοηθείας εἶνε ἰδρύματα προβλεπτικότητος σκοπὸν ἔχοντα τὴν παροχὴν προσωρινῆς βοήθειας εἰς τοὺς ἐταίρους αὐτῶν ἀσθενεῖς, τραυματίας ἢ ἀναπήρους, τὴν καταβολὴν δαπανῶν ἰατροῦ καὶ φαρμάκων, τὰ ἔξοδα κηδείας ἐν περιπτώσει θανάτου, ἀκόμη καὶ βοηθήματα εἰς τὰς χήρας καὶ τὰ ὄρφανά. Αἱ ἐταιρίαι αὐταὶ ἀλληλοβοηθείας παρέχουν καὶ συντάξεις εἰς τοὺς ἐταίρους αὐτῶν κατόπιν ἀριθμοῦ τινος ἐτῶν. Διατελοῦν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ κράτους καὶ τὴν ἐπίβλεψιν τῆς δημοτικῆς ἀρχῆς. Περιλαμβάνουν τακτικὰ καὶ ἐπίτιμα μέλη.

Ἡ χρησιμότης τῶν ἐταιριῶν τούτων εἶνε καταφανής. Οὕτω βλέπομεν τὸ αἶσθημα τῆς ἀλληλεγγύης ἐξαπλούμενον εἰς τὰς χώρας, εἰς τὰς ὁποίας λειτουργοῦν αἱ ἐταιρίαι αὐταί. Οἱ ἐταῖροι καταβάλλοντες 1 ἢ 2 φρ., ἢ ἄ τύχουν ἐν περιπτώσει ἀσθενείας δωρεάν

ιατρικήν μέριμναν καὶ ἀποζημίωσιν ἀνάλογον τῶν ἡμεραργιῶν τῶν.

Δυστυχῶς εἰς τὴν Ἑλλάδα οὔτε τοιαῦτα οὔτε ἄλλα σχετικὰ πρὸς τὴν συνεργασίαν καὶ τὴν ἀλληλεγγύην ἑταιρίαι ὑπάρχουν. Εἰς ἄλλας χώρας αἱ ἑταιρίαι ἀλληλοβοηθείας εἶνε πολυάριθμοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'

Αἱ συνεργατικαὶ ἑταιρίαι.

Συνεργατικὴ ἑταιρία εἶνε συνεταιρισμὸς προσώπων ὁργανισμένος μὲ τὸν σκοπὸν τῆς ἐλαττώσεως τῶν δαπανῶν τῆς ὑπάρξεως, διὰ τῆς ἀμοιβαίας βοήθειας. Κυριώτερα: τούτων εἶνε αἱ συνεργατικαὶ ἑταιρίαι παραγωγῆς καὶ αἱ συνεργατικαὶ ἑταιρίαι κατανάλωσεως.

Αἱ συνεργατικαὶ ἑταιρίαι παραγωγῆς εἶνε συνεταιρισμοὶ ἐργατῶν, οἱ ὅποιοι θέτουν ἐν κοινῷ τὰ μέσα τῶν, τὴν ἐργασίαν τῶν καὶ τὴν διάνοιάν τῶν πρὸς ἐξυπηρέτησιν βιομηχανίας τινός.

Ἡ συνεργατικὴ ἑταιρία παραγωγῆς καλῶς ἐννοουμένη, ὑποβοηθουμένη ὑπὸ τῶν κεφαλαίων, διευθυνομένη ὑπὸ ἐμπείρων ἀνθρώπων, ἡδύνατο νὰ παραγάγῃ σημαντικὴν δύναμιν ἐργασίας.

Τὸ κεφάλαιον εἶνε στοιχεῖον ἀπαραίτητον διὰ τὴν παραγωγὴν. Διὰ τοῦτο οἱ ἐργάται οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ

ὀργανώσωσι τὰς ἐταιρίας ταύτας ὀφείλουσαν νὰ ἐκλέγουν βιομηχανίαν μὴ ἀπαιτοῦσαν πολλὰ κεφάλαια.

Αἱ συνεργατικαὶ ἐταιρίαι καταναλώσεως εἶνε συνεταιρισμοὶ προσώπων, τῶν ὁποίων σκοπὸς εἶνε ἡ χονδρική ἀγορὰ τροφίμων πρὸς μεταπώλησιν εἰς τοὺς ἐταίρους εἰς τιμὰς λιαν ἡλιαττωμένας. Οἱ ἐταῖροι ὠφελοῦνται τὴν διαφορὰν μεταξὺ τῆς τιμῆς τῆς χονδρικῆς καὶ λιανικῆς πωλήσεως.

Αἱ ἐταιρίαι αὗται προσέλαβον μεγάλην ἀνάπτυξιν. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἀριθμοῦνται περίπου εἰς 1500, περιλαμβάνουσαι 800,000 μέλη, μὲ κεφάλαιον 180 ἑκατομμυρίων.

Ἐν Γαλλίᾳ ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἔλαβον μεγίστην ἀνάπτυξιν, πρᾶγμα ὅπερ ἀποδεικνύει ἐμπράκτως τὰ ἀγαθὰ τῆς συνεργασίας. Κατὰ τὸ 1893 ὑπῆρχον 1089 ἐταιρίαι συνεργατικαὶ καταναλώσεως, ἀντιπροσωπεύουσαι κεφάλαιον 17,500,000 φρ., 360,000 μέλη, κύκλον ἐργασιῶν 286 ἑκατομμυρίων καὶ κέρδη περίπου 29 ἑκατομμύρια. Καὶ εἰς τὰ ἄλλα ὅμως Εὐρωπαϊκὰ κράτη ἔλαβον ἀνάλογον ἀνάπτυξιν αἱ ἐταιρίαι αὗται.

Τὰ πλεονεκτήματα τῶν ἐταιριῶν τούτων εἶνε προφανῆ· 1^{ον}) παρέχουν τρόφιμα ὑγιῆ καὶ ἀνόθευτα, 2^{ον}) αἱ τιμαὶ εἶνε χαμηλότεραι τῶν τρεχουσῶν τιμῶν ἄλλων μεταπρατῶν τῆς πόλεως. Καὶ ὑπὸ ἠθικὴν ἐποψίν εὐρύνουν τὸν κύκλον τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'

Τὰ ἐπαγγελματικά συνδικᾶτα.

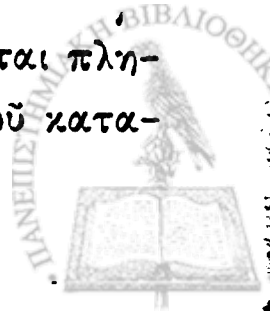
Κατὰ τὸν μεσαιῶνα οἱ ἐργάται ἦσαν ἠνωμένοι εἰς συντεχνίας μὲ τὸν σκοπὸν ἀμοιβαίας ἀμύνης κατὰ τῶν παντοίων κινδύνων, οἵτινες ἠπείλουν αὐτούς. Διὰ νὰ γείνη τις δεκτὸς εἰς ἐπάγγελμά τι προσέκρουεν εἰς πολλὰς δυσχερείας. Ἐπρεπε πρῶτον νὰ γείνη δεκτὸς ὡς μαθητευόμενος, ὕστερον ὡς σύντροφος, καὶ τέλος ὡς τεχνίτης, κατόπιν μακρᾶς δοκιμασίας.

Αἱ συντεχνίαι εἶχον καταστατικά καὶ διώριζον συμβούλους διὰ τὴν λύσιν τῶν διαφορῶν. Τὸ πνεῦμα τῶν συντεχνιῶν ἦτο ἀποκλειστικόν, ἐγωϊστικὸν καὶ βίαιον. Ἐκ τούτου καταχρήσεις καὶ ἀπώλειαι σημαντικαὶ διὰ τὴν παραγωγὴν. Ἀπὸ τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἰδίως διὰ τοῦ συστήματος τοῦ ἐλευθέρου συναγωνισμοῦ αἱ συντεχνίαι αὗται ὑπέκυψαν.

Διὰ νεωτέρων νόμων εἰς τὰ πλείστα τῶν Εὐρωπαϊκῶν κρατῶν ἀνεγνωρίσθη τὸ δικαίωμα τοῦ συνεταιρισμοῦ εἰς ἐπαγγελματικά συνδικᾶτα ἐργατῶν ἐξασκούντων τὸ αὐτὸ ἐπάγγελμα.

Ὁ σκοπὸς τῶν συνδικάτων τούτων εἶνε ἡ ὑπεράσπισις τῶν οικονομικῶν, βιομηχανικῶν, ἐμπορικῶν καὶ γεωργικῶν συμφερόντων τῶν ἐργατῶν.

Οἱ ἀποτελοῦντες μέλη τοῦ συνδικάτου ἐργάται πληρώνουν μηνιαίαν συνδρομὴν ὀριζομένην ὑπὸ τοῦ κατα-

στατικοῦ. Τοιοῦτος ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ὁ ὀργανισμὸς τῶν ἐπαγγελματικῶν συνδικάτων εἰς τὰ πλεῖστα τῶν κρατῶν τῆς Εὐρώπης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'

Τὸ ζήτημα τῆς πολυτελείας.

Ἡ λέξις πολυτέλεια ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης σημαίνει τὴν τέχνην διὰ τῆς ὁποίας ἐπωφελεῖται τις τῶν προόδων τῆς ἐπιστήμης διὰ τὴν κατὰ στήσιν τὴν ζωὴν πλέον εὐχάριστον. Ἡδύνατο ἀκόμη νὰ ὀρισθῇ ἡ πολυτέλεια ὡς ἡ τέχνη τῆς καταναλώσεως τοῦ πλούτου· διότι πράγματι πᾶς παραγόμενός πλοῦτος ἀπολήγει εἰς τὴν κατανάλωσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Πᾶν ὅ,τι παράγεται πρέπει μοιραίως νὰ καταναλίσκεται, εἴτε πρὸς διασκέδασίν μας, εἴτε πρὸς τέρψιν μας. Ὅσον περισσότερον εἶνε πολιτισμένη μία κοινω- νία, τόσον περισσότερον ἡ πολυτέλεια εἶνε διαδεδο- μένη ἐν αὐτῇ.

Ἡ κατανάλωσις εἶνε ὁ τελευταῖος ὅρος τῆς οἰκο- νομικῆς ἐπιστήμης. Δύναται νὰ λάβῃ δύο μορφάς, νὰ ἀποβῇ δηλαδὴ χρήσιμος ἢ ἀνωφελής. Χρήσιμος κατα- νάλωσις εἶνε ἡ ἀναπαραγούσα πλοῦτον ὑπὸ νέαν μορ- φήν, οὕτω π. χ. ἡ δαπάνη τοῦ πατρὸς διὰ τὴν ἀνα- τροφήν τοῦ τέκνου του, αἱ δαπάναι τοῦ γεωργοῦ διὰ τὴν σπορὰν τοῦ ἀγροῦ του κ.τ.λ.

Ἡ ἀνωφελὴς καὶ κατ' οὐσίαν ἄγονος πολυτέλεια εἶνε ἀξιοθρήνητος.

Ἡ πολυτέλεια εἶνε νόμιμος. Ἐκαστος δύναται νὰ διαθέσῃ τὴν περιουσίαν του κατὰ βούλησιν, ἐν ὅσῳ δὲ δὲν κάμνει ἀνόητον σπατάλην δὲν παρουσιάζει τίποτε ψεκτόν, διότι κάμνει χρῆσιν ἀπολύτου καὶ νομίμου δικαιώματος.

Ἡ πολυτέλεια εἶνε ἀναγκαία. Ἡ ἐπίδρασις τῆς καταναλώσεως τῶν πλουσίων ἐπὶ τῆς παραγωγῆς εἶνε σημαντική. Τί θὰ ἐγίνοντο οἱ ἐργάται τῶν βιομηχανιῶν πολυτελείας ἐὰν δὲν ὑπῆρχον καταναλωταὶ διὰ νὰ ἀγοράσωσι τὰ βαρῦτιμα αὐτῶν προϊόντα;

Ἡ πολυτέλεια εἶνε σχετική. Ἀγορὰ ἀναξία λόγου δι' ἓνα, καθίσταται μεγάλη δαπάνη δι' ἄλλον.

Ἡ πολυτέλεια ὅμως ἔχει ἐλαττώματα. Παρασύρει εἰς τὴν σπατάλην. Οἱ ἐξοικειούμενοι εἰς δαπάνας δὲν δύνανται νὰ τὰς περιορίσουν. Ἀρχίζουν καταναλίσκοντες τὰ ἐσοδήματά των, ὕστερον ἐπιχειροῦν τὸ κεφάλαιον καὶ τέλος ἀπολήγουν εἰς τὴν ἀθλιότητα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'

Ὁ π λ η θ υ σ μ ὁ ς.

Ἐκάστη χώρα παράγει ὅσα ἀπαιτοῦνται διὰ τὴν συντήρησιν τῶν κατοίκων της. Παρατηρήθη ὅτι ὅταν ὁ πλοῦτος αὐξάνει εἰς μίαν χώραν, ὁ πληθυσμὸς ἔχει

τάσιν επίσης πρὸς αὐξήσιν, ἀπεναντίας ὅταν ἐλατ-
τοῦται ὁ πλοῦτος, ὁ πληθυσμὸς ἀκολουθεῖ τὴν ἰδίαν
κίνησιν. Ἡ θεωρία αὕτη ἐνισχύει τὰς καλὰς ἐλπίδας
διὰ τὴν Ἑλλάδα, διότι ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς αὐξάνει
κατ' ἀναλογίαν 15 ἐπὶ 1000 κατοίκων, ὅσον δηλαδὴ
οἱ ταχύτερον αὐξανόμενοι λαοὶ τῆς Εὐρώπης.

Αἱ ἀπογραφαὶ δὲν γίνονται εἰς τὴν Ἑλλάδα καθ'
ὠρισμένα χρονικὰ διαστήματα, ὅπως συμβαίνει δι' ἄλλας
χώρας. Ἡ τελευταία ἀπογραφή ἔγεινε τὸ 1896 καὶ
νέα προετοιμάζεται διὰ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1903.

Ἡ θεωρία τοῦ Μάλλου περὶ τοῦ πληθυσμοῦ συνί-
σταται εἰς τὴν παρατήρησιν, ὅτι εἰς ὅλα τὰ ζῷα ἐκδη-
λοῦται ἡ τάσις πρὸς αὐξήσιν τοῦ εἴδους των, περισ-
σότερον παρ' ὅσον ἐπιτρέπει ἡ ποσότης τῶν ὑπαρχόν-
των τροφίμων. Εἰδικῶς ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ ὁ Μάλλος
ισχυρίσθη ὅτι ἀνεξαρτήτως ἄλλων τυχαίων κατασταλ-
τικῶν προσκομμάτων οὗτος τείνει νὰ διπλασιασθῇ ἀνά
πᾶσαν εἰκοσιπενταετίαν καὶ αὐξάνει κατὰ γεωμετρικὴν
πρόοδον, ἐνῶ τὰ μέσα τῆς τροφῆς τοῦ ἀνθρώπου αὐξά-
νουν κατ' ἀριθμητικὴν δηλαδὴ κατὰ τὴν ἀκόλουθον
ἀναλογίαν.

Πληθυσμὸς :	1	2	4	8	16	32	64	128	256
Τρόφιμα :	1	2	3	4	5	6	7	8	9

Ἡ θεωρία περὶ πληθυσμοῦ τοῦ Μάλλου πιστευθεῖσα
κατ' ἀρχάς, ἀπεκρούσθη ὕστερον μὲ τὴν γιγαντιαίαν
ἀνάπτυξιν τῆς γεωργίας καὶ βιομηχανίας. Ἐν μέσῳ
ὁμῶς τῶν πεπλανημένων ἰδεῶν ὁ Μάλλος διετύπωσε
καὶ ἀρχὴν περιέχουσαν βάσιν ἀληθείας, εἰπὼν ὅτι

πρέπει να υπάρχει ισοζύγιον μεταξύ τῆς παραγωγῆς μιᾶς χώρας καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατοίκων αὐτῆς καὶ ὅτι ἄνευ τούτου υπάρχει πτωχεία καὶ ἀθλιότης.

Μετανάστευσις. — Μετανάστευσις εἶνε ἡ ἀναχώρησις ἐκ τῆς ἰδίας πατρίδος πρὸς ἐγκατάστασιν εἰς ἑτέραν χώραν. Ὅταν μέρος τοῦ πληθυσμοῦ χώρας τινος δὲν εὐρίσκει ὅ,τι ἔχει ἀνάγκη, μετοικεῖ ὅπως ζητήσῃ ἀλλαγῶν τὰ μέσα τῆς συντηρήσεως. Ἡ μετανάστευσις ἔχει συνήθως κακὰς συνεπείας. Ὁ μετανάστης φθάνων σχεδὸν πάντοτε εἰς χώραν ἄγνωστον, ἀγνοῶν τὰς συνθηκείας, τὰ ἔθιμα καὶ τὴν γλῶσσαν, ἄνευ προστασίας κατέρχεται εἰς δριμύν βιωτικὸν ἀγῶνα, ὅπως δυνήθῃ νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς συντηρήσεώς του. Αἱ ἀθρόαι ὁμοῦς μεταναστεύσεις ἔχουν καὶ τὰς καλὰς συνεπείας τῶν διότι μεταφέρουν εἰς ὅλα τὰ σημεῖα τῆς γῆς τὸν πολιτισμὸν καὶ ἀνοίγουν ἀγορὰς καταναλώσεως εἰς τὴν παραγωγὴν.

Τὸ Κράτος δὲν δύναται νὰ ἐμποδίσῃ τὴν μετανάστευσιν, δύναται ὁμοῦς νὰ λάβῃ κατάλληλα μέτρα ὥστε νὰ ἐξασφαλισθοῦν κατὰ τὸ δυνατόν καὶ καλὰι συνέπειαι τῆς μεταναστεύσεως.

Ἀποικίαι. — Ὅλα τὰ πολιτισμένα κράτη ἀκολουθοῦν ἀποικιακὴν πολιτικὴν καὶ προσκτῶνται νέας χώρας πρὸς μέγα ὄφελος τοῦ ἐμπορίου των: Αἱ καλούμεναι Μεγάλαι Δυνάμεις τῆς Εὐρώπης ἔχουν μεγάλας κτήσεις εἰς τὰς ἄλλας ἡπείρους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣ'

Τὸ Κράτος

Ὅ,τι καταναλίσκεται ὑπὲρ τοῦ κοινού συμφέροντος τοῦ Δήμου, τῆς Ἐπαρχίας ἢ τοῦ Κράτους ὀλοκλήρου, ἀποτελεῖ τὴν δημοσίαν κατανάλωσιν, εἰδικώτερον καλουμένην δημόσια ἔξοδα.

Ὅ,τι παρέχεται εἰς τὸ κράτος ὡς μερίδιον αὐτοῦ ἐν τῇ γενικῇ διανομῇ πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἀπρωστολής αὐτοῦ, τῆς ἐξασφαλίσεως τὸ κοινωνικὸν καθεστῶς ἀποτελεῖ τὰ δημόσια ἔσοδα, ἧτοι κυρίως τοὺς φόρους.

Φόρος καλεῖται ἡ παρ' ἐκάστου πολίτου ἀπαιτούμενη εἰσφορὰ διὰ τὴν συμμετοχὴν αὐτοῦ εἰς τὰς δαπάνας τῆς Κυβερνήσεως. Ὑπάρχουν πολλὰ συστήματα φόρων, ὅπως καὶ πολλῶν εἰδῶν φόροι. Ἐὰ συστήματα ταῦτα προέρχονται ἀναλόγως τῆς βάσεως ἐπὶ τῆς ὁποίας κανονίζεται ὁ φόρος καὶ τῆς ἀναλογίας αὐτοῦ.

Ἡ αὐστηρὰ ἀναλογία τοῦ φόρου πρὸς τοὺς πόρους τῶν φορολουμένων εἶνε ὁ μόνος σταθερὸς, δίκαιος καὶ εὐκόλως ἐφαρμοζόμενος κανὼν.

Οἱ φόροι συνήθως διαιροῦνται εἰς ἀμέσους καὶ ἐμμέσους.

Οἱ ἀμεσοὶ φόροι ἐπιβάλλονται κατ' εὐθείαν καὶ διὰ τρόπον σταθεροῦ καὶ ὠρισμένου ἐπὶ τῆς παρουσίας καὶ τοῦ προσώπου τοῦ πολίτου, ὅπως π.χ. ὁ ἐγγεῖος φόρος, ὁ ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος φόρος, ὁ ἐπὶ τοῦ ἐπιτηδεύματος φόρος κ.τ.λ.

Οἱ ἔμμεσοὶ φόροι εἰσπράττωνται ἐμμέσως παρὰ τῶν φορολογουμένων χωρὶς νὰ εἶνε δυνατόν νὰ ὀρίζωνται ἐκ τῶν προτέρων καὶ νὰ εἶνε γνωστοὶ οἱ ὀφειλοντες αὐτούς, οὕτω οἱ τελωνειακοὶ δασμοί, τὰ τέλη τοῦ χαρτοσήμου κ.τ.λ.

Ἄρα ὁ φόρος εἶνε μέρος τῆς περιουσίας τῶν πολιτῶν πρέπει νὰ ἀποβαίνει, ὅσον τὸ δυνατόν ἢ ἀμειψί, τῆς ἀσφαλείας καὶ τῆς προστασίας τῆς παρεχομένης ὑπὸ τοῦ Κράτους καθὼς καὶ ἄλλων τινῶν γενικῶν ὑπηρεσιῶν καὶ δημοσίου ἀνάγκης ἔργων. Διὰ τοῦτο πράγματι ὁ φόρος εἶνε νόμιμος ὡςάκις τὸ Κράτος παρέχει πρὸς τοὺς φορολογουμένους ἀνάλογα τῶν θυσιῶν τῶν ἀνταλλάγματα.

Ἡ φύσις, ἡ ἀναλογία, ἡ εἰσπραξίς τῶν φόρων τὸ σύνολον αὐτῶν ἀφ' ἑνός, ἡ ἐπίδρασις τῶν ἐπὶ τῆς παραγωγῆς, τῆς διανομῆς καὶ τῆς καταναλώσεως τοῦ πλούτου, ἀφ' ἑτέρου ἀποτελοῦν θέμα ἄλλης ἐπιστήμης, τῆς Δημοσιολογίας (Science des Finances).

Περιορίζομεθα ἀναφέροντες ἐνταῦθα ὅτι ὁ φόρος εἶνε ἐν τῶν στοιχείων τῶν παραγωγικῶν δαπανῶν καὶ τῆς τιμῆς τῶν προϊόντων. Ἐφ' ὅσον δὲ ἦν τυξίμενος ἢ ἠλαττωμένος ἢ κατ' ὀρθὴν ἀναλογίαν διανεμημένος δύναται νὰ ἔχη τὴν μεγαλειτέραν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν προόδων τῆς βιομηχανίας, τῶν ὄρων τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῆς ὑγιεινῆς τοῦ κοινωνικοῦ σώματος. Διὰ τοῦτο δικαίως ἐλέχθη, ὅτι ὁ φόρος ἀποτελεῖ τὴν καλλιτέραν τοποθέτησιν γρήματος.

Ὁ προϋπολογισμός. — Προϋπολογισμός εἶνε ἡ προ-

βλεπομένη κατάστασις τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων Κρά-
τους τινὸς ἐπὶ ὠρισμένην χρονικὴν περίοδον, συνήθως
ἐπὶ ἓν ἔτος. Ὁ προϋπολογισμὸς καταρτιζόμενος ἐπιμε-
λεία τῶν ὑπουργῶν ὑποβάλλεται ἱκανὸν χρόνον πρὸ τῆς
ἐνάρξεως τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους, τουτέστι τῆς χρή-
σεως αὐτοῦ, ὑπὸ τὴν ψῆφον τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας.
Διὰ τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐκτιμῶνται μὲ τὴν δυνατὴν
προσέγγισιν τὰ ἔσοδα καὶ κυρίως οἱ φόροι καὶ τὰ
ἐξοδα τοῦ Κράτους ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀπολογισμῶν
τῶν προηγουμένων ἐτῶν καὶ τῶν ἐν τῷ μεταξὺ δημι-
ουργηθέντων νέων πόρων καὶ νέων ὑποχρεώσεων.

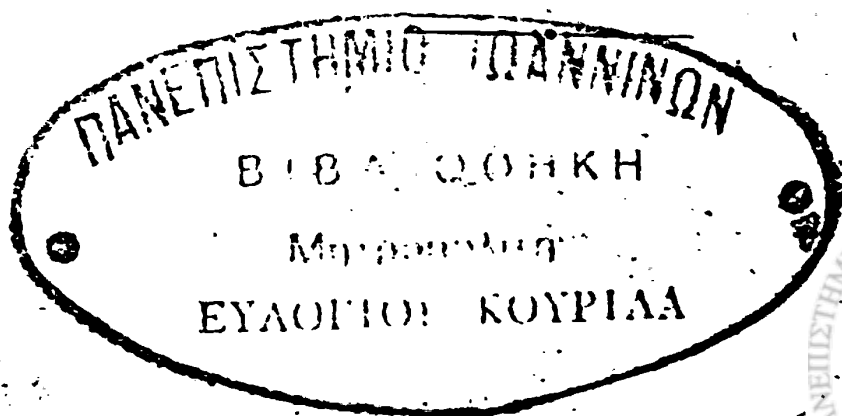
Τὰ πλεῖστα τῶν Κρατῶν ἐξόγκωσαν ὑπερμέτρως
τοὺς προϋπολογισμοὺς αὐτῶν συνεπεία κυρίως τῶν
μεγάλων στρατιωτικῶν προπαρασκευῶν. Οὕτω ἡ Γαλ-
λία κατὰ τὸ 1891 εἶχε προϋπολογισμὸν 3,165,000,000,
κατὰ τὸ 1901 δὲ 3,554,000,000 φράγκα. Πολὺ
πλέον ἠῦξησεν ὁ γερμανικὸς καὶ ὁ ἀγγλικὸς προϋπολο-
γισμὸς. Κατὰ τὸ 1891 ὁ γερμανικὸς προϋπολογισμὸς
ἀνήρχετο εἰς 4,632,000,000 καὶ τὸ 1901 ἔφθασεν
7,431,000,000 φράγκα, ὁ ἀγγλικὸς ἐπίσης ἠῦξησεν
κατὰ 2,640,000,000. Ἡ Ἰταλία ἀκολουθήσασα
κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα σώφρανα πολιτικὴν
καὶ αὐξήσασα μόλις κατὰ 10 ἑκατομμύρια τὸν προϋ-
πολογισμὸν τῆς ἀνερχόμενον εἰς 1,781,000,000 εἶδε
τὴν ὑλικὴν αὐτῆς εὐημερίαν διὰ τῆς ἀνατιμῆσεως τῶν
χρεωγράφων τῆς καὶ τῆς βελτιώσεως τῆς τιμῆς τοῦ
συναλλάγματος.

Ἡ Ἑλλὰς ἠκολούθησε τὴν τακτικὴν τῆς ἐξογκώ-

σεως διὰ τῶν μεγάλων δαπανῶν. Ὁ προϋπολογισμὸς σήμερον, εἰς τὸ σύνολον ἐννοεῖται τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων, ὑπερβαίνει σταθερῶς τὰ 200 ἑκατομμύρια δραχμᾶς ἐνῶ ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ 1861, τούτέστι ὁ τελευταῖος προϋπολογισμὸς τοῦ Βασιλέως Ὁθωνος, ἀνέρχεται ἐν συνόλῳ εἰς 21,639,013 δραχμᾶς. Τὸ δημόσιον χρέος τῆς Ἑλλάδος τὸ μὲν ἐξωτερικὸν ἀνέρχεται εἰς 700 ἑκατομμύρια φράγκα χρυσᾶ, τὸ δὲ ἐσωτερικὸν εἰς 120 ἑκατομμύρια περίπου δραχμᾶς. Διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ χρέους τούτου ἀπορροφῶνται τὰ 30% τῶν ἐσόδων τοῦ κράτους· πρὸς ἀσφάλειαν δὲ αὐτοῦ παρεχωρήθησαν, δυνάμει τοῦ περὶ Διεθνoῦς ἐλέγχου νόμου τοῦ 1898, ἀνάλογοι ὑπέγγυοι πρόσοδοι.

Εὐτυχῶς ἐκ μέρους τῆς Κοινῆς γνώμης ἐξεδηλώθη πνεῦμα ὑπὲρ τῆς πολιτικῆς τῶν οἰκονομιῶν. Ἡ αὐστηρὰ ἐφαρμογὴ τοιοῦτου προγράμματος ὑπάρχει ἐλπίς νὰ ἐπιφέρῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ ἀγαθὰ ἀποτελέσματα τὰ ὅποια καὶ ἡ Ἰταλία δρέπει σήμερον διὰ τῆς σῶφρονος καὶ συνετῆς αὐτῆς πολιτικῆς.

ΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
ΕΙΣΑΓΩΓΗ — Διαίρεσις. — Στοιχεῖα τῆς παραγωγῆς. Ἡ φύσις. Ἡ ἐργασία. Τὸ κεφάλαιον	9

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Ἡ ΠΑΡΑΓΩΓΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'. — <i>Περὶ ἐργασίας.</i> — Διαίρεσις. — Πνευματικὴ ἐργασία. — Ὑλικὴ ἐργασία. — Ὁ καταμερισμὸς τῶν ἔργων. — Μηχαναί	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'. — <i>Περὶ κεφαλαίου.</i> — Ὑλικὸν καὶ αὔλον κεφάλαιον. Παραγωγικὸν καὶ ἄγονον κεφάλαιον. Πάγιον καὶ κυκλοφοροῦν κεφάλαιον. — Ἑνωσις ἐργασίας καὶ κεφαλαίου	15

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ἡ ΔΙΑΝΟΜΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'. — <i>Ἀμοιβὴ τῆς ἐργασίας καὶ τοῦ κεφαλαίου.</i> — Ἀμοιβὴ τῆς ἐργασίας. — Μισθός. — Ἡμερομίσθιον. — Ἀπεργία. — Νόμος τῆς προσφο- ρᾶς καὶ ζητήσεως. — Εἶδη τῆς ὕλικτῆς ἐργασίας. — Ἀμοιβὴ τοῦ κεφαλαίου.	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'. — <i>Κέρδη καὶ ζημίαι.</i> — Ἴσολογι- σμός — Συμμετοχὴ τῶν ἐργατῶν εἰς τὰ κέρδη.	21

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

Ἡ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'. — <i>Περὶ ἀνταλλαγῆς.</i> — Ἡ ἀξία. — Ἡ τιμὴ. — Τὸ νόμισμα. — Ἡ νομισματικὴ μονάς. Μονομεταλλικὸν καὶ διμεταλλικὸν σύστημα. — Τὸ κρᾶμα. — Χαλκονομίσματα. — Χαρακτῆρ τοῦ Νο- μίσματος	24
---	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄. — Ἐσωτερικὸν καὶ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον. — Τὸ ἐμπόριον. — Μέσα μετακομῆσεως. — Εἰσαγωγή καὶ ἐξαγωγή. — Διαμετακόμισις. — Ἐμπορικὰ συστήματα. — Ἡ προστασία καὶ τὸ ἐλεύθερον ἐμπόριον. — Αἱ ἐμπορικαὶ συμβάσεις. — Ἡ προστασία ἐν Ἑλλάδι. — Πίνακες εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς.	28
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄. — Ἡ πίστις. — Φύσις τῆς πίστεως. — Εἶδη τῆς πίστεως. — Πίστις ἀπλή, ἐπὶ ἐνεγύρω, ἐπὶ ὑποθήκῃ, ἐπὶ γραμματίῳ	35
Αἱ Τράπεζαι. — Ἐργασίαι τῶν Τραπεζῶν. — Ἐμπορικὰ γραμμάτια καὶ τραπεζογραμμάτια. — Τὸ χαρτονόμισμα. — Διαίρεσις τῶν πιστωτικῶν ἰδρυμάτων. — Τὸ δικαίωμα τῆς ἐκδόσεως. — Νόμιμος καὶ ἀναγκαστικὴ κυκλοφορία. — Ἡ ἀναγκαστικὴ κυκλοφορία ἐν Ἑλλάδι. — Ἱστορία τῆς ἀναπτύξεως τῶν Τραπεζῶν. — Αἱ Τράπεζαι τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς — Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος. — Ἄτερα πιστωτικὰ ἰδρύματα	46
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄. — Ἡ γεωργικὴ βιομηχανία. — Μεγάλα καὶ μικρά καλλιέργεια	52
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ΄. — Περὶ ἀποταμιεύσεως. — Ταμιευτήρια. — Διατίσεις. — Ἐταίρια ἀποταμιεύσεως.	55
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι΄. — Ἡ ἀσφάλεια. — Εἶδη ἀσφαλειῶν. — Ἀσφάλεια κατὰ τὸν τύχημαίων. — Ἀσφάλεια ζωῆς — Τὰ ἀσφάλιστρα. — Πληρωμὴ τῶν ἀσφαλιστρῶν. — Δημόσιαι ἀσφάλειαι	60
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄. — Αἱ ἐταιρίαι ἀλληλοβοηθείας.	67
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ΄. — Αἱ συνεργατικαὶ ἐταιρίαι	68
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ΄. — Τὰ ἐπαγγελματικὰ συνδικάτα.	70
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ΄. — Τὸ ζήτημα τῆς πολυτελείας.	71
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ΄. — Ὁ πληθυσμὸς. — Μετανάστευσις. — Ἀποικίαι.	72
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣ΄. — Τὸ Κράτος. — Ὁ προϋπολογισμὸς	75